

FÓRUM ARCHIVÁROV

Roč. XXI, č. 2

APRÍL — JÚN 2012
Nepredajné

Hlas z Trnavy o Trnave

Ani presne neviem, ako sa to mohlo stať, že som napokon súhlasil s napísaním tohto úvodníka. Teda, neviem! Pravdepodobne som sa počas rokovania výboru rozprával (ako obvykle) s niektorými zo svojich kolegov (či skôr kolegýň) v mojom susedstve a tak som si nestihol včas pripraviť dostatok presvedčivých argumentov, aby som toto poverenie dokázal jednoznačne odmietnuť. Na moju zúfalú otázku, prečo by som práve ja mal písať nejaký úvodník, mi odpovedali, že preto, lebo sa to týka archívnych dní v Trnave. A keďže ja som z Trnavy, tak je logické, že ho teda napíšem ja! Podľa mňa to až také logické nie je. Spomenul som si, že podobne dôvodili aj kolegovia z katedry slovenských dejín, keď chceli, aby som oponoval diplomovú prácu, ktorá sa zaoberala politickými dejinami Trnavy na začiatku 20. storočia. Ako keby to, odkiaľ niekto je, bolo až také dôležité! Napríklad predseda spoločnosti je zo Zvolenskej Slatiny. Budú archívne dni niekedy aj vo Zvolenskej Slatine?! A bude teda musieť písať nejaký úvodník?! Považujem to za istú diskrimináciu, ako keby som mohol za to, že pochádzam z významného kultúrneho centra Slovenska (čo ste chceli, to máte)! Pretože som však ústupčivý, tak som napokon kapituloval. Tajne som však dúfal, že po archívnych dňoch si na tento môj prísľub aj tak nikto nespomenie, ale vy, milí čitatelia už viete, že som sa mýlil. Nezostávalo mi teda nič iné, len rozmýšľať, o čom by som mal písať. Ja viem, že to malo byť o archívnych dňoch, ale na tých predsa všetci boli a ak aj neboli, tak sa o tom dozvedia od iných. Chvíľu som sa pohrával s myšlienkou, že by bolo možno dobré zamerať sa nie na to, o čom by to malo byť, ale na to, ako by som to mohol napísať. Napadlo mi, že by som to mohol napísať v trnavčine (správne trnaľčine) a potom by už vlastne bolo úplne jedno, o čom to je. Ja ale spisovnú trnaľčinu neovládam a tak som sa opäť musel zmieriť s tým, že by to predsa len mohlo byť aj o tých archívnych dňoch. Položil som si teda otázku, aký pocit som mal zo 16. archívnych dní v SR, ktoré sa konali práve v mojej Trnave. Musím popravde priznať, že som pociťoval sladkú horkosť. Ej, aký oxymoron sa mi teraz podaril! Mal by som to však vysvetliť. Sladký pocit som mal a mám z toho, že slovenskí archivári prišli na toto svoje najvýznamnejšie podujatie práve do mesta, v ktorom žijem. Prišli tak vlastne ku mne na návštevu, uctili si moje mesto, moju Trnavu. A prečo som spomenul aj tú horkosť? Nuž, vždy som si predstavoval, že ak sa raz čosi tak významné bude v Trnave konať, bude toto podujatie v réžii archívu, v ktorom som prežil svoje prvé a najkrajšie archivárske roky. Veď kto pozná svoj domov lepšie, ako domáci pán? Všetko sa to však zbehlo inak. Chvíľu som sa nádejal, že toto zlyhanie všetkým vynahradím, že sa trebárs so svojimi kolegami aspoň poprechádzam po meste, že im ukážem také zákutia, ktoré zostávajú obvykle návštevníkom ukryté... Nič som nestihol, odpustite mi! Viem, že mi to najmä moje bývalé študentky zazlievajú, ale naozaj nebolo času. Odborný program archívnych dní bol až priveľmi bohatý (aj náročný) a potom – stretol som tu pár priateľov, s ktorými sa vídam raz za uhorský rok a tak som sa chcel s nimi aspoň trocha porozprávať! Možno by nebolo od veci túto svoju podlžnosť teraz nejako splatiť. Povieť vám teda, čo všetko by som vám rád v mojom meste ukázal,

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva:

Spoločnosť slovenských archivárov

Adresa: Drotárska cesta 42

P. O. BOX 115

840 05 Bratislava 45

Slovenská republika

www.archivari.sk

Adresa redakcie:

forum.archivarov@gmail.com

Zodpovedný redaktor:

Gábor Strešňák

Redakčná rada:

Katarína Bodnárová, Mária Grófová,

Oľga Kvasnicová, Zuzana Kollárová,

Lenka Pavlíková, Juraj Roháč,

Henrieta Žažová

Jazyková korektúra:

Henrieta Žažová, Mária Grófová

Texty:

H. Grežďová, M. Grófová,

M. Hešková, M. Kačkovičová,

J. Kováčsová, O. Kvasnicová,

E. Machajdíkova, V. Nováková,

M. Péková, D. Pellová, R. Ragač,

J. Ragačová, J. Roháč, G. Strešňák,

K. Šišmišová, P. Štanský,

K. Takáčsová, M. Valová,

H. Žažová

Foto: M. Kačkovičová, J. Očenášová,

SNM - Múzeum v Betliari, Štátny

archív v Bratislave, pobočka Šaľa,

Štátny archív v Nitre, pobočka

Topoľčany

Vychádza štvrťročne v elektronickej

podobe, nepredajné

Povolilo: MK SR 1472/96

Autorské práva vyhradené

Akékoľvek rozmnožovanie textu

a fotografií len s predchádzajúcim

písomným súhlasom vydavateľa

Staršie čísla na www.archivari.sk

Foto na titulnej strane:

Trnava na pohľadnici

zo zač. 20. storočia.

Repro: Mária Grófová

kam by som vás zaviedol a aj to, kedy a v akom čase by to bolo najlepšie. Bude to prechádzka po utajených miestach a zákutiach môjho mesta. Najskôr by sme sa prešli po Promenáde (teda po našom po Promiške) – po mestskom parku v bývalej priekope pri mestských hradbách. Išli by sme pomaly od Koniarka ku Koniarkovi (park ohraničujú dve mimoriadne plastiky toho vynikajúceho sochára) a keby bola jeseň, pod nohami by nám šuchotalo lístie, padala by hmla a počúvali by sme melancholické tóny zvonov trnavských kostolov. Určite by som vám recitoval verše trnavského básnika Viliama Turčányho (pozor, nepliešť si s PhDr. Jurajom Turcsánym, to je básnik z Hnúšte!): Mám svoje mesto rád, s tým vencom promenád... V trnavskej promenáde sme ako gymnazisti hojne randili a to aj v noci (dnes by ma na to už nikto nenaviedol – myslím tým tú nočnú hodinu). Z promenády by sme sa prešli k Hrubému kostolu (pre cudzincov – Bazilika sv. Mikuláša), aby sme si vypočuli, ako znie zvuk jeho organa. Najlepšie by to bolo na konci augusta, vtedy je tu organový festival. Nad hlavami by nám poletovali a kričali dáždovníky a ja by som vám v bočnom vstupe baziliky ukázal aj kamenný reliéf s erbom trnavského mestského kapitána Pavla Holého z Hradnej (vodcu trnavských Slovákov). Odtiaľ by sme šli po Kapitulskej ulici (nakrúcali tu slávny film Štvorylka) a keby bola zima, dívali by sme sa, ako pomaly padá sneh vo svetle lúčov a všade by bolo ticho a pokoj, taká dokonalá romantická, priam gýčovitá atmosféra. Ukázal by som vám aj zabudnuté gotické okienko na ošarpanom dome vo Hviezdoslavovej ulici a zostúpili by sme aj do stredovekých pivníc meštianskych domov. Mohli by sme potom zájsť na pár pohárov dobrého vína do niektorej z trnavských vinární. Určite by stálo za to, poobdivovať práce talianskych štukatérov – pracovali na výzdobe univerzitného kostola (dnešná Katedrála sv. Jána Krstiteľa) a popritom skrášľovali aj príbytky trnavských mešťanov. Preto sa vám Trnave môže stať, že vojdete trebárs do obchodu s odevmi a pri pohľade do stropu vám opulentná štuková výzdoba vyrazí dych. Aj za mestské hradby by sme potom mohli zájsť, napríklad k niekdajšiemu záhradnému pavilónu Spiegelsaal (hoci dnes by ste tam už

tie zrkadlá márne hľadali) a odtrhnúť si na pamiatku pár listov z mohutného exotického stromu ginko. Keby sme zašli ešte ďalej a potom sa pomaly vracali, začali by sa pred nami z trnavskej roviny vynárať všetky tie veže trnavských kostolov a určite by ste si spomenuli aj na to pomenovanie Malý Rím. Najlepšie by bolo, keby sme sa vracali v čase trnavského jarmoku a zašli na dobré chutné lokše s husacinou a sladučký burčák (nikto z Trnavy by predsa nepovedal burčiak!) obľetovaný rojom ôs. A čo potom? Nuž, mohli by sme sa ísť pozrieť hoci na gotický špitálsky kostolík, trnavské synagógy, poobdivovať stavby architekta Michala Milana Harminca, Emila Belluša... Ja viem, je to len virtuálna prechádzka, ale to nie je teraz až také podstatné. Dôležitejšie je, že ste tu boli a môžete sa sem kedykoľvek vrátiť. Zabudol som napísať, že počas našej potulky by sme, prirodzene, nehovorili len o tej Trnave, ale prebrali by sme i všetky radosti a aj bolesti nášho archívnicka a hľadali by sme (a možno aj našli) vzájomné porozumenie a odhodlanie spoločne preň čosi urobiť. Mal by to byť konkrétny počin, veľkých slov už odznelo (a aj stále znie) tak veľmi veľa! Vidíte, kam som vás až dotiahol! Najskôr vás povláčim po trnavských zákutiach, omámim obrazmi, vôňami a chuťami tohto mesta a potom vás chcem nakriatnuť na ďalšie trápenie a borbu! Sladká horkosť je tu opäť! Možno by sme to ale mali zameniť a hovoriť teraz o horkej sladkosti. Veru, sú horké všetky tie naše problémy, trápenia, spory a zápasy, animozity a čo ja viem, čo ešte! Ale, ak to všetko má (či bude raz mať) za cieľ či na pamäti prospech, blaho a napredovanie nášho archívnicka, tak potom sa aj tá horkosť, čo by to bola priam palina, zmení na sladkú chuť (trebárs už ospievaného trnavského burčáka).

Milí čitatelia, teraz ste sa určite presvedčili o tom, že pridelovanie úvodníkov nátlakom je kontraproduktívne. Prečo som len podľahol?! Ale nakoniec som s mojimi kolegami z výboru predsa len vybabral. Pridelili ste mi úvodník preto, že som z Trnavy? To bol fatálny omyl! Ja v Trnave len žijem, ale som z Dechtíc!

Juraj Roháč, podpredseda SSA

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa uskutočnilo 17. apríla 2012 v Bratislave

Program:

- 1) Otvorenie
- 2) Príprava XVI. archívnych dní v SR v roku 2012
- 3) Fórum archivárov č. 2/2012
- 4) Webová stránka
- 5) Hospodárenie
- 6) Rôzne
- 7) Záver

Aprílové zasadnutie výboru Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej len spoločnosti) sa uskutočnilo v priestoroch Štátneho archívu v Bratislave. Viedol ho podpredseda J. Roháč so zmeneným poradím bodov programu, keďže R. Ragač sa pre pracovné povinnosti dostavil s oneskorením.

Za redakčnú radu časopisu Fórum archivárov informoval o prácach na periodiku jej predseda G. Strešňák. Aktuálne číslo 1/2012 bolo zavesené na webovej stránke spoločnosti (www.archivari.sk) a členom spoločnosti bolo expedované aj elektronickou poštou. Vzápätí sa začalo so zostavovaním ďalšieho čísla. Problémy s webovou stránkou sa výbor pokúša vyriešiť nájdením vhodnej firmy. Prioritou pri ich výbere je cena a úroveň ponúkaných služieb. Vysoká požadovaná suma vyvolala diskusiu a vyriešenie problému ohľadom webovej stránky sa posunulo

na ďalšie rokovanie. Stav účtu a pokladne prítomným priblížila hospodárka M. Grófová. Súčasná ekonomická situácia spoločnosti rozvírila obavy o finančné zabezpečenie pripravovaných archívnych dní. V súvislosti s financiami diskutovali členovia výboru o rôznych možnostiach získavania peňažných prostriedkov, napríklad aj od sponzorov. Výbor odsúhlasil prijatie Mgr. Hedvigy Marcinovej (Štátny archív v Levoči, pobočka Stará Ľubovňa) za členku spoločnosti.

O prípravách archívneho podujatia informoval kolegov už predseda R. Ragač, týkali sa najmä priestorových zmien, ubytovania zahraničných hostí, dohotovenia zborníka z archívnych dní v Humennom, financovania jednotlivých položiek, vložného a podobne. R. Ragač navrhol vyhotoviť banner s logom SSA, ktorý by sa využíval na podujatiach organizovaných spoločnosťou. Výbor vyhotovenie banneru odsúhlasil. R. Ragač písomne požiadal v mene výboru spoločnosti archívu o účasť na dni otvorených dverí – 9. júna 2012, žiadosť bola publikovaná aj vo Fóre archivárov č. 1/2012.

Zapísala: 18. apríla E. Machajdiková, tajomníčka SSA

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa uskutočnilo 15. mája 2012 v Bratislave

Program:

- 1) Otvorenie
- 2) Príprava XVI. archívnych dní v SR v roku 2012
- 3) Fórum archivárov č. 2/2012
- 4) Webová stránka
- 5) Hospodárenie
- 6) Rôzne
- 7) Záver

Posledné zasadnutie pred archívными dňami sa konalo tradične v priestoroch Štátneho archívu v Bratislave a viedol ho predseda R. Ragač. V úvode si prítomní uctili pamiatku zosnulého emeritného riaditeľa Národného archívu v Prahe a Archívnej správy MV ČR V. Babičku krátkou spomienkou.

Nanajvýš aktuálnou témou zasadnutia

bola príprava XVI. archívnych dní. Predseda v krátkosti informoval výbor o odbornom programe archívnych dní, ako aj o ďalšom kultúrno-spoločenskom programe, udelení pamätnej medaily, priestorových zmenách a podobne. Výbor odsúhlasil aj obsahové a výtvarné riešenie banneru – na bielom podklade s farebným logom s kruhopisom a s lipovými lístkami a okolo pretekajúcim textom – Spoločnosť slovenských archivárov v striebornej alebo šedej farbe. Výbor tiež rozhodol o zaslaní jedného zborníka z XV. archívnych dní (Humenné) do každého archívu. Príprava valného zhromaždenia spočívala v odsúhlasení návrhu stanov spoločnosti a ostatných organizačných zabezpečení.

Na májovom rokovaní sa diskutovalo aj o naplnení čísla časopisu Fórum archivárov, okrem bežných rubriík bude číslo obohatené aj o materiály z valného zhromaždenia. Medzi firmami a ich ponúkanými službami na prevádzku webovej stránky spoločnosti sa výbor dlho rozhodoval, dôležitú úlohu pri tom zohrala najmä cena a úroveň ponúkaných služieb. Vybratie firmy na zabezpečenie webovej stránky sa na májovom zasadnutí ešte neuzavrelo. S diskusiou

o predpokladaných parametroch a možnostiach obsahu novovytvorenej stránky spoločnosti a možných užitočných archívnych databázach, ktoré by mohla obsahovať, resp. na ktoré by mohla byť prelinkovaná, súvisela aj informácia R. Ragača o projekte Monasterium/ICARus-ENArC a o zverejnení stredovekých listín SNA na internete projektu.

O pohybe na účte SSA informovala M. Grófová a predložila výboru aj nových záujemcov o členstvo v spoločnosti. Výbor schválil za nových členov – Jaroslava Ostrihoňa, Miroslavu Ostrihoňovú, Jozefa Pilingera, Juraja Toráča, Luciu Toráčovú, Dagmar Vážnu a Dášu Velikovou.

V bode Rôzne predložil predseda R. Ragač pozvánku na archívne dni Maďarskej spoločnosti archivárov, ktoré sa uskutočnia 17. – 20. júna 2012 v Segedíne na tému Elektronická verejná správa a e-archívy. Výbor odsúhlasil účasť R. Ragača aj s uhradením jeho cestovných nákladov. Okrem predsedu sa maďarských archívnych dní zúčastnia aj osobitne pozvaní V. Nováková, L. Pavlíková, M. Péková a G. Strešňák.

Zapísala: 17. mája E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

16. archívne dni v SR

Zápisnica

zo zasadnutia valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov v Trnave 24. mája 2012

Otvorenie

Valné zhromaždenie otvoril a viedol podpredseda doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. Valného zhromaždenia sa nezúčastnila nadpolovičná väčšina členov Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej len spoločnosť), preto v súlade so stanovami spoločnosti sa rokovanie začalo až o pol hodinu neskôr a valné zhromaždenie bolo spôsobilé uznášať sa a prijímať uznesenia.

Prítomní členovia odsúhlasili jednohlasne program valného zhromaždenia.

Program:

- 1) Voľba návrhovej a mandátovej komisie
- 2) Správa o činnosti SSA za roky 2010 – 2012
- 3) Správa o činnosti Výboru SSA za roky 2010 – 2012
- 4) Správa o hospodárení SSA za roky 2010 – 2012
- 5) Správa revíznej komisie
- 6) Diskusia
- 7) Správa mandátovej komisie
- 8) Návrh uznesení
- 9) Prijatie uznesení

AD 1) Voľba návrhovej a mandátovej komisie

Valné zhromaždenie SSA zvolilo:
návrhovú komisiu v tomto zložení:
PhDr. Mária Munková – predsedníčka,
PhDr. Ján Šulavík – člen,
Mgr. Martina Orosová – člen
a
mandátovú komisiu v tomto zložení:
Milan Antonič – predseda,
doc. PhDr. Juraj Šedivý, PhD. – člen,
PhDr. Mária Stieberová, CSc – člen

AD 2) Správa o činnosti SSA za roky 2010 – 2012

Správu o činnosti spoločnosti za roky 2010 – 2012 predniesol jej predseda PhDr. Radoslav Ragač, PhD.

AD 3) Správa o činnosti výboru SSA za roky 2010 – 2012

Správu o činnosti výboru spoločnosti za roky 2010 – 2012 predniesla tajomníčka PhDr. Elena Machajdíkova.

AD 4) Správu o hospodárení SSA za roky 2010 – 2012

Správu o hospodárení za roky 2010 – 2012 predniesla hospodárka Mgr. Mária Grófová.

AD 5) Správa revíznej komisie

Správu revíznej komisie predniesol jej predseda Mgr. Gábor Strešňák.

AD 6) Diskusia

Predseda R. Ragač predložil prítomným návrh výboru spoločnosti na úpravu stanov. Nové stanovy boli členom spoločnosti zaslané elektronickou poštou 18. mája 2012 a boli k dispozícii aj priamo na valnom zhromaždení. Predseda vyzval prítomných, aby predniesli svoje pripomienky a návrhy.

Z pléna odzneli tieto návrhy:

1. Mgr. Ján Valo (Archív Ústavu pamäti národa, Bratislava) navrhol doplniť časové rozpätie funkčného obdobia revíznej komisie.
2. Mgr. Rudolf Hudec, PhD. (Archív Divadelného ústavu, Bratislava) vyzval

archivárov na vytváranie pracovných skupín so špecializovaným zameraním. R. Hudec navrhol prítomným aj posunutie termínu valného zhromaždenia na prvý deň archívnych dní, aby sa ho zúčastňovalo viac členov spoločnosti.

Predseda R. Ragač upozornil auditórium, že možnosť vytvárať pracovné skupiny so špecializovaným zameraním – sekcie – umožňuje článok 10 a vytvorenie sekcie je podmienené najmenej 10 záujemcami. Vystúpenie R. Hudeca sa preto nepovažovalo za návrh úpravy stanov.

AD 7) Správa mandátovej komisie

Správu mandátovej komisie predniesol Milan Antonič (členmi mandátovej komisie boli: doc. PhDr. Juraj Šedivý, PhD. a PhDr. Mária Stieberová, CSc.).

Podľa správy mandátovej komisie bolo na valnom zhromaždení prítomných 78 členov Spoločnosti slovenských archivárov z celkového počtu 375. Na zasadnutí nebola prítomná nadpolovičná väčšina členov, preto v súlade so stanovami spoločnosti, sa rokovanie začalo o pol hodinu neskôr, aby valné zhromaždenie bolo spôsobilé uznášať sa a prijať uznesenie bez ohľadu na počet prítomných.

AD 8) Návrh uznesení

Návrh uznesení predniesla predsedníčka návrhovej komisie PhDr. Mária Munková (členmi návrhovej komisie boli – PhDr. Ján Šulavík a Mgr. Martina Orosová).

Návrhová komisia predložila valnému zhromaždeniu na schválenie:

1. Úpravu Stanov SSA:
doplniť znenie článku 8 bod 4 o text:
„... na štvorročné funkčné obdobie.“
2. Správu o činnosti SSA za roky 2010 – 2012 a plán činnosti na ďalšie obdobie
3. Správu o činnosti výboru SSA za roky 2010 – 2012
4. Správu o hospodárení SSA za roky 2010 – 2012
5. Správu revíznej komisie SSA za roky 2010 – 2012

AD 9) Prijatie uznesení:

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov prijalo toto uznesenie:

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo:

1. Úpravu Stanov SSA:

doplniť znenie článku 8 bod 4 o text „... na štvorročné funkčné obdobie.“, aby bod 4 znel takto:

4) Revíziu komisiu a jej náhradníkov volí valné zhromaždenie na štvorročné funkčné obdobie.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo:

2. Správu o činnosti SSA za roky 2010 – 2012 a plán činnosti na ďalšie obdobie.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo:

3. Správu o činnosti výboru SSA za roky 2010 – 2012.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo:

4. Správu o hospodárení SSA za roky 2010 – 2012.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov vzalo na vedomie:

5. Správu revíznej komisie SSA za roky 2010 – 2012.

AD 10) Záver

Predseda R. Ragač a podpredseda J. Roháč sa prítomným poďakovali za účasť a zasadnutie valného zhromaždenia uzavreli.

Zapísala: PhDr. Elena Machajdíková, tajomníčka SSA,
25. mája 2012

Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov a jeho výboru za roky 2010 – 2012

Na stránkach stavovského časopisu Fórum archivárov sa pravidelne publikujú aktuálne novinky z rokovaní výboru Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej len spoločnosti), a preto táto správa je len zhrnutím činnosti výboru spoločnosti za sledované obdobie.

Zasadnutia výboru spoločnosti sa uskutočňovali spravidla raz za dva mesiace, v nevyhnutných prípadoch aj častejšie. V roku 2010 a v tomto roku (2012) to bolo po štyri stretnutia a v roku 2011 sa zasadalo osemkrát. Výbor spoločnosti bol spôsobilý uznášať sa, pretože prítomná bola vždy nadpolovičná väčšina jeho členov. Na rokovania boli pravidelne prizývaní aj členovia revíznej komisie, ktorí si za svojho predsedu vybrali Gábora Strešňáka (Mestské múzeum v Senci).

Výbor zvolený na valnom zhromaždení v Komárne 27. mája 2010 začal svoju činnosť pod predsedníctvom Radoslava Ragača (Slovenský národný archív v Bratislave). V zmysle stanov spoločnosti viedol aj rokovania výboru. V jeho neprítomnosti sa vedenia ujal podpredseda Juraj Roháč (Katedra archívnictva a pomocných vied historických na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave).

Na úvodom zasadnutí novozvoleného výboru boli rozdelené aj ďalšie funkcie predsedníctva. Úlohy podpredsedu sa zhostil, ako už bolo spomenuté, Juraj Roháč, hospodárenia sa ujala Mária Grófová (Archív Univerzity Komenského v Bratislave) a v tajomníctve pokračuje Elena Machajdíkova (Archív Slovenského národného múzea v Bratislave). Ďalšími členmi novovytvoreného výboru sa stali Zuzana Kollárová (Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad), Lucia Krchnáková (Štátny ústredný banský archív v Banskej Štiavnici), Oľga Kvasnicová (Štátny archív v Nitre, pobočka Topolčany), Veronika Nováková (Štátny archív v Bratislave, pobočka Šaľa) a Ladislav Vrteľ (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – odbor archívov, Bratislava).

Prvé zasadnutie výboru spoločnosti sa

vyznačovalo pomyselným odovzdaním predsedníckeho žezla v podobe zhodnotenia archívnych dní (Komárno 2010), ktorého sa ujali odstupujúca predsedníčka Zuzana Kollárová a Radoslav Ragač ako už novouřadujúci predseda. Podobne aj hospodárenie protokolárne odovzdala Mária Kačkovičová po uzatvorení finančných transakcií celej akcie začínajúcej hospodárke Márii Grófovej. Hneď v začiatkoch bolo potrebné vybaviť povinné podpisové formality (vzory) v Slovenskej sporiteľni, kde má spoločnosť vedený účet.

Svoju činnosť začala nová redakčná rada časopisu Fórum archivárov. Jej predsedníčkou sa spočiatku stala Lucia Krchnáková a členmi: Oľga Kvasnicová, Lenka Pavlíková (Štátny archív v Bratislave), Juraj Roháč, Gábor Strešňák, Henrieta Žažová (Archív Pamiatkového úradu SR v Bratislave). Na marcovom zasadnutí sa redakčná rada rozšírila ešte o Máriu Grófovú a Zuzanu Kollárovú. K 1. septembru 2011 sa Lucia Krchnáková vzdala členstva vo výbore a preto ju na predsedníckom poste redakčnej rady neskôr nahradil Gábor Strešňák.

Vo výbore vystriedala Luciu Krchnákovú prvá náhradníčka Katarína Bodnárová (Archív výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie v Bratislave), ktorá v súčasnosti zabezpečuje grafiku časopisu. Redakciu vykonáva Henrieta Žažová.

Práca nového výboru štartovala s prevzatými i novými plánmi týkajúcimi sa činnosti spoločnosti. Medzi prioritné zámery patrili a patria, spravidla stabilné úlohy vyplývajúce zo zamerania a poslania našej spoločnosti, napríklad organizovanie archívnych dní, odborných exkurzií do zahraničných archívov, či vydávanie časopisu Fórum archivárov. Medzi dôležité úlohy patri aj tvorba a aktualizovanie webovej stránky spoločnosti s informáciami o aktivitách našej spoločnosti, ale aj príbuzných spoločnostiach na Slovensku či v zahraničí.

Výmena skúseností so zahraničím je prospešná vždy pre obe strany a preto sa táto

komunikácia so zahraničnými archívnymi spoločnosťami v Českej republike, Poľsku a Maďarsku nazvanej V 4, úspešne, najmä v tej odbornej rovine, rozvíja aj naďalej.

Téma archívnych dní rezonovala na každom zasadnutí výboru, prerokovávali sa tie uplynulé alebo nasledujúce a s nimi súvisiace činnosti odborné, organizačné, finančné, propagačné a publikačné. Počas funkčného obdobia výbor realizoval XV. archívne dni v Humennom v dňoch 24. – 27. mája 2011 na tému Zbierky v archívoch Slovenskej republiky a XVI. archívne dni práve prebiehajúce (teraz v Trnave) a venujúce sa verejnej správe po roku 1945 v zrkadle archívnych dokumentov.

V súčasnej finančnej situácii môžeme radiť k úspechom výboru vydanie zborníkov s príspevkami, ktoré odzneli na konferenciách v Komárne (2010) i v Humennom (2011). Za realizáciu týchto zborníkov vďačíme aj niektorým nečlenom výboru spoločnosti, kompletnú redakciu zborníkov zabezpečovala Júlia Ragačová z MV SR – odboru archívov a na tvorbe obálok zborníkov sa podieľal Ľubomír Ďurina z Archívu Ústavu pamäti národa v Bratislave.

Medzi pravidelné rokovacie témy všetkých zasadnutí patrilo zostavovanie stavovského štvrťročníka Fórum archivárov. Za roky 2010 – 2012 vyšlo sedem čísel, v roku 2010 a 2011 po tri čísla a v tomto roku zatiaľ vyšlo číslo 1/2012. Priestor bol venovaný aj ďalším médiám, ako napríklad webovej stránke www.archivari.sk. Na výbore sa rokovalo často o jej spravovaní, napĺňaní jej rubriek a podobne. Navštevovanou a využívanou sa stala tiež sociálna sieť Facebook, prostredníctvom ktorej výbor spoločnosti informoval svojich členov a ostatných svojich priaznivcov o rôznych podujatiach pripravovaných Spoločnosťou slovenských archivárov, archívmi na Slovensku, prípadne príbuznými inštitúciami.

Hospodárenie patrilo tradične k pravidelným bodom programu všetkých zasadnutí. Spoločnosť získava finančné zdroje najmä z členských a zápisných príspevkov a z odvodu 2 % z daní. Peňažné príspevky

výbor poskytoval výlučne na podporu odbornej činnosti, finančné príspevky na cestovné náklady do zahraničia členom výboru, ktorí prezentovali našu spoločnosť alebo slovenské archívnictvo.

Odborné exkurzie si tiež vyžadovali svoje, preto bolo častejšie na programe ich zabezpečovanie. Počas tohto volebného obdobia sa uskutočnili dve exkurzie. V roku 2010 (5. – 6. októbra) sa uskutočnila cesta do Moravského kartografického centra vo Veľkých Opatoviciach, Štátneho okresného archívu v Olomouci, ďalším zastavením bol hrad Šternberk, Zemský archív v Opave a zámok Kunín. V dňoch 3. – 5. októbra 2011 výbor spoločnosti zorganizoval exkurziu do kláštorov premonštrátov v Jasove a Lelese. Exkurzia pokračovala prehliadkou renesančného kaštieľa v Borši, hradu vo Veľkom Kamenci a hradu Kisvárda. Účastníci zájazdu navštívili aj Župný archív v Nyíregyháze a Rákociho hrad v Sárospataku v Maďarsku. Nemenej zaujímavá bola prehliadka expozície Hradného múzea vo Filákovke.

K základným otázkam existencie archívov patrí ochrana jeho archívneho kultúrneho dedičstva. Výbor spoločnosti sa preto často zaoberal závažnými problémami archívov a archivárov, napríklad stavom a smerovaním slovenských archívov, diskutovalo sa tiež o právnom postavení archívov na Slovensku, ich finančnom zabezpečení, stave financovania archivárov, dopade 10% šetrenia prostriedkov súvisiacim so znižovaním stavov a podobne. Výbor spoločnosti sa obrátil písomnou formou aj na ministra vnútra SR a riaditeľa MV SR – odboru archívov ohľadom prepúšťania v štátnych archívoch. Inicioval v tejto veci tiež zvolanie Vedeckej archívnej rady, kompetentného vrcholného poradného orgánu ministra vnútra, na verejné vyjadrenie stanoviska k tejto závažnej situácii.

Otázka prepúšťania vyvolala živú diskusiu medzi členmi výboru. Výbor sa zhodol na postupe berúcom do úvahy najmä množstvo archívnych fondov, ich paleografickú a fondovú obťažnosť, aktuálny počet zamestnancov a pod., uprednostňuje teda rešpektovanie odlišných plošných kritérií pri

stanovovaní počtu prepustených pracovníkov z jednotlivých archívov.

Spoločnosť sa spolupodieľala aj na organizovaní Sympózia k 80. narodeninám prof. Jozefa Nováka spojeného s prezentáciou jeho autobiografie Heraldik bez erbu. Výbor spoločnosti podporil tiež podujatie Európsky význam slovenského baníctva v stredoveku a novoveku, uskutočneného 8. – 10. septembra 2010 v bývalom sídle Komorského dvoru Kammerhof v Banskej Štiavnici pri príležitosti Dní európskeho kultúrneho dedičstva, ako aj konferenciu k 20. výročiu výučby archívnictva na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove.

Výbor odsúhlasil tradíciu udeľovania pamätných plakiet za zásluhy o rozvoj Spoločnosti slovenských archívárov, ktoré budú odovzdávané vždy pri slávnostných príležitostiach. Návrh štatútu pripravil L. Vrteľ. Počas svojho pôsobenia výbor rozhodol o udelení pamätnej plakety Štátnemu archívu v Prešove, pobočka Humenné za organizovanie XV. archívnych dní v SR v roku 2011. Také isté ocenenie získal aj Štátny archív v Bratislave, organizátor práve prebiehajúcich archívnych dní a vzácny hosť tohoročných archívnych dní David Leitch, generálny sekretár Medzinárodnej rady archívov.

Členovia výboru sa zaoberali rôznymi záležitosťami, napríklad tiež návrhom vlajky archívnych dní, ktorú verejnosti predložil Lukáš Svěchota z Archívu Pamiatkového úradu SR na archívnych dňoch v Komárne v roku 2011. Ladislav Vrteľ (hlavný herold SR

a autor erbu, loga a pamätnej plakety spoločnosti) potvrdil, že „Spoločnosť slovenských archívárov ako právnická osoba má svoj erb a mohla by mať aj svoju vlajku. Archívne dni však nie sú právnickou osobou a spoločnosť na ich označenie používa svoje erbové znamenie doplnené o vždy aktualizovaný text. Doplnením týmto aktuálnym textom sa z neho stáva emblém podujatia. Vlajka Spoločnosti slovenských archívárov (snáď v budúcnosti bude ustanovená aj vlajka archívnych dní) musí však v každom prípade rešpektovať pravidlá vlajkovej tvorby, t. j. odvodenie od spomínaného erbového znamenia v súlade s jeho štylizáciou.“

Výbor sa ujal aj zdedenej úlohy – zostavenie biografického slovníka archívárov. Na svojich zasadnutiach riešil otázky zabezpečovania zostavenia a vydania publikácie. Komunikačné akcie, ako sprístupnenie archívneho dedičstva verejnosti a príprava dní otvorených dverí v archívoch SR v rámci medzinárodného dňa archívov sa udomácnili aj v našich pamäťových inštitúciách. Ich iniciátorom bola práve Spoločnosť slovenských archívárov.

V závere správy o činnosti výboru spoločnosti spomenieme ešte členskú základňu. Záujem o členstvo v spoločnosti za posledné dvojročné obdobie vzrástol. K dnešnému dňu evidujeme 375 členov spoločnosti. Do našich radov sa prihlásilo, po ich odsúhlasení výborom, 19 osôb a štyria požiadali o ukončenie členstva z dôvodu odchodu do dôchodku.

Vypracovala: Elena Machajdíkova, tajomníčka SSA

Trnava 24. 5. 2012

Správa o hospodárení SSA od 1. januára 2010 do 18. mája 2012

Počiatkový stav pokladne k 1. 1. 2010	52,73 €
Počiatkový stav bankového účtu k 1. 1. 2010	4073,87 €
<hr/>	
Stav finančných prostriedkov k 1. 1. 2010	4126,60 €
Príjmy za rok 2010	11581,12 €
Výdavky za rok 2010	4469,53 €
<hr/>	
Hospodársky výsledok	7111,59 €

Konečný stav pokladne k 31. 12. 2010	610,97 €
Konečný stav bankového účtu k 31. 12. 2010	10627,22 €
<hr/>	
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2010	11238,19 €
Počiatočný stav pokladne k 1. 1. 2011	610,97 €
Počiatočný stav bankového účtu k 1. 1. 2011	10627,22 €
<hr/>	
Stav finančných prostriedkov k 1. 1. 2011	11238,19 €
Príjmy za rok 2011	5187,11 €
Výdavky za rok 2011	7825,39 €
<hr/>	
Hospodársky výsledok	- 2638,28 €
Konečný stav pokladne k 31. 12. 2011	1050,58 €
Konečný stav bankového účtu k 31. 12. 2011	7549,33 €
<hr/>	
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2011	8599,91 €
Počiatočný stav pokladne k 1. 1. 2012	1050,58 €
Počiatočný stav bankového účtu k 1. 1. 2012	7549,33 €
<hr/>	
Stav finančných prostriedkov k 1. 1. 2012	8599,91 €
Príjmy od 1. 1. 2012 do 18. 5. 2012	574,74 €
Výdavky od 1. 1. 2012 do 18. 5. 2012	1536,48 €

Vypracovala: Mgr. Mária Grófová, hospodárka SSA
Trnava 24. 5. 2012

Správa revíznej komisie SSA za roky 2010 – 2012

Revízna komisia SSA pracuje od svojho zvolenia v roku 2010 v zložení: Mária Kačkovičová, Monika Péková, Henrieta Žažová, Lenka Pavlíková na čele so zvoleným predsedom Gáborom Strešňákom. Svoju kontrolnú právomoc vykonáva už tradične najmä prítomnosťou členov na všetkých zasadnutiach výboru bez hlasovacieho práva, no s aktívnym vyjadrením názoru. Viacerí

členovia komisie sa podieľali aj na redakčných prácach Fóra archivárov. V uvedenom období sa vykonávali pravidelné kontroly vedenia účtovníctva, súvisiacej dokumentácie a daňových priznaní. Na ich základe možno potvrdiť hospodársku bilanciu za jednotlivé roky 2010 – 2011, resp. za obdobie od 1. januára do 18. mája 2012 nasledovne:

2010	
Príjmy za rok 2010	11581,12 €
Výdavky za rok 2010	4469,53 €
<hr/>	
Hospodársky výsledok	7111,59 €
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2010	1238,19 €
2011	
Príjmy za rok 2011	5187,11 €
Výdavky za rok 2011	7825,39 €
<hr/>	
Hospodársky výsledok	- 2638,28 €
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2011	8599,91 €

Dôvody negatívneho hospodárskeho výsledku za tento rok sú skryté najmä v neúspechu v získavaní grantov na organizáciu archívnych dní a v nákladoch súvisiacich s tlačou, resp. grafickými prípravami až dvoch zborníkov vydaných spoločnosťou.

2012	
Príjmy od 1. 1. 2012 do 18. 5. 2012	574,74 €
Výdavky od 1. 1. 2012 do 18. 5. 2012	1536,48 €

Vypracoval: Mgr. Gábor Strešňák, predseda revíznej komisie SSA

16. archívne dni v SR

V dňoch 22. – 24. mája 2012 sa v starobylej Trnave konali 16. archívne dni v Slovenskej republike na tému Verejná správa po roku 1945 v zrkadle archívnych dokumentov. Podujatie organizovala Spoločnosť slovenských archivárov a Štátny archív v Bratislave. Spoluorganizátormi boli aj Trnavská univerzita v Trnave a Trnavská arcidiecéza. Podujatie sa konalo pod záštitou Ministerstva vnútra SR. Do Trnavy zavítalo vyše 150 archivárov z rôznych kútov Slovenska. Organizátori – pracovníci Štátneho archívu v Bratislave zabezpečili pre účastníkov výborné podmienky nielen na rokovanie, ale aj pre spoločenské stretnutia.

Archívne dni otvoril predseda spoločnosti Radoslav Ragač a Jozef Hanus, riaditeľ odboru archívov MV SR. Prítomných pozdravil aj generálny tajomník Medzinárodnej rady archívov David Leitch a zástupca mesta Trnava.

Prvý odborný referát predniesla Eva

Vrabcová na tému Povereníctvo vnútra a verejná správa v rokoch 1945 – 1960. Svoj referát pripravila na základe bohatých skúseností so spracúvaním zložitých archívnych fondov jednotlivých povereníctiev. Vo vývoji povereníctva vnútra a verejnej správy rozlíšila niekoľko etáp.

Druhý referát pripravili pracovníci Slovenského národného archívu Mária Šániková a Katarína Kuchárková na tému Ústredné orgány štátnej správy na Slovensku po roku 1968. V úvode príspevku sa zaoberali zánikom povereníctiev k 31. decembru 1968 a vznikom 15 ministerstiev a 8 iných štátnych ústredných orgánov. Príspevok bol zameraný najmä na činnosť štyroch ministerstiev, ktorú analyzovali na základe dokumentov najmä z historického hľadiska.

Ďalší referát pripravila Daniela Tvrdoňová, pracovníčka Slovenského národného archívu na tému Osídľovací úrad pre Slovensko v rokoch 1945 – 1950.

Kolegyňa, ostatná spracovateľka zložitého archívneho fondu Osídľovacieho úradu, hovorila o nevyhnutnom členení tohto archívneho fondu a rozoberala činnosť jeho jednotlivých orgánov. Zaoberala sa aj problémom spracovania samotného fondu, do štruktúry ktorého každý z predchádzajúcich spracovateľov vniesol svoje predstavy, čo v súčasnosti v značnej miere komplikuje očakávané dokončenie spracovania tohto archívneho fondu.

Po obede zazneli ešte referáty zahraničných účastníkov. Generálny sekretár medzinárodnej rady ICA David Leitch vo svojom príspevku priblížil účastníkom konferencie prácu Medzinárodnej rady archívov, ktorá reprezentuje archívne inštitúcie a archívnu profesiu. Prvá medzinárodná konferencia archívov sa konala v Bruseli v roku 1910 a Medzinárodná rada archívov bola formulovaná na základe uznesenia UNESCO 9. júna 1948. V súčasnosti má 1400 kolektívnych a individuálnych členov zo 195 krajín. Partnerskými organizáciami sú aj múzeá. Medzinárodná rada ročne organizuje

spoločné zasadnutia, výkonnú moc v rámci nej má volený predseda a podpredseda. V rámci medzinárodnej rady je organizovaných aj 13 regionálnych sekcií, medzi nimi aj EURBICA pre Európu. Sekretariát má v Paríži. Medzinárodná rada má samozrejme za úlohu aj napomáhať profesionálnemu rozvoju, medzi iným v ostatných rokoch vydal ISAD-G pre archívny popis. Organizuje každé štyri roky medzinárodný kongres. Generálny sekretár hovoril o trendoch a potrebách tejto organizácie. Hovoril o nevyhnutnosti modernizácie a vytýčenia nových strategických cieľov pre efektívnejšiu prácu vedenia v záujme zachovania kolektívnej pamäte, o poskytovaní informácií obyvateľom, ako aj o spoluúčasti na vytváraní zákonov a sprehľadnení administratívy. Na záver svojho príspevku hovoril o programoch uskutočnených v ostatných rokoch a o dôležitosti spolupráce s UNESCO-m v rámci programu Svetovej pamäte.

Thomas Aigner, predstaviteľ konzorcia Ikarus z Viedne, informoval prítomných o aktivitách konzorcia Ikarus v rámci

Auditórium 16. archívnych dní v Trnave. V strede za predsedníckym stolom generálny tajomník Medzinárodnej rady archívov pán David Leitch. Foto: Mária Kačkovičová

medzinárodnej archívnej spolupráce. Do tohto programu sú zapojení archivári z 22 európskych krajín a z Kanady. Bližšie informácie nájdete na adrese www.ikarus.net a výsledky niektorých digitalizačných projektov na adrese www.matricula.unline.eu a www.monasterium.net. Ikarus je nezisková organizácia, ktorá má 130 členov, z toho 90 % tvoria archívy, 3 % knižnice a 7 % iné výskumné ústavy. Organizácia má za cieľ napomáhať spolupráci, vytvárať spoločné programy a spoločné podujatia. Z projektov v súčasnosti prebiehajú EnarC, CrArC /interrec/, Man and books a APEX. Ikarus zastrešuje aktivity, ktoré súvisia s programovaním, administráciou a realizáciou programov. Preferuje sa digitalizácia vo vlastnej réžii, ale aj digitalizácia v rámci outsoursingu.

Ďalším zahraničným hosťom bol Martin Stürzlinger, ktorý hovoril o projektoch na digitalizáciu archívnych dokumentov a o medzinárodnej spolupráci v tejto oblasti, pričom pri vytvorení databáz vychádzajú z popisov ISAD-G z medzinárodného štandardu na popis archívnych súborov a dokumentov ISAD-G. Poslucháčov nielen priamo v konferenčnej sále, ale aj pri paneli na prezentáciu pred vstupom do konferenčnej sály, vyzýval k spolupráci na projekte digitalizácie archívnych dokumentov.

Riaditeľ odboru archívov Jozef Hanus v krátkosti predstavil pripravovanú webovú stránku, kde budú v prvej fáze prezentované archívne pomôcky, ktorých je na odbore archívov MV SR viac ako 4000. Z nich vyše polovica už bola digitalizovaná a najnovšie archívne dokumenty sa na internete sprístupnia aj vďaka tomu, že boli vyhotovené pomocou softvéru Bach Inventáre.

Príspevok Krasimíra Damjanova prezentoval novú generáciu dátových a prezentačných aplikácií Bach systému, ktoré sa v súčasnosti využívajú v Čechách. Pomocou prístupu na internet vo svojej prezentácii konkrétne ukázal prítomným archivárom postupy, ktorými je možné v súčasnosti využívať archívnu databázu niektorých archívov.

Prvý deň vo večerných hodinách sa

konferenčné priestory zmenili na priestory určené pre spoločenskú zábavu. Hudobná skupina zameraná na ľudovú hudbu aj samotní archivári prispeli k veľmi dobrej spoločenskej atmosfére. Okrem kuloárnych diskusií to bol čas využitý aj na spoločenskú zábavu.

Dňa 23. mája 2012 prvý príspevok predniesol Peter Berčík na tému Reforma verejnej správy na Slovensku po roku 1989 – koncepcia a realizácia. Vo svojom referáte hovoril o ústavných zmenách, o zániku národných výborov a o novej legislatíve pre verejnú správu. Od 1. 1. 1991 vznikla nová organizácia verejnej správy. Obce a mestá dostali široké kompetencie, čo bolo signálom určitého dezintegračného procesu. Vo verejnej správe vznikla situácia pre zvýšený tlak na rezortizmus. Bolo zriadených 121 odborných, 38 okresných úradov a vznikali zariadenia siete špecializovaných úradov štátnej správy. Výrazným medzníkom vo vývoji bol aj vznik Slovenskej republiky 1. 1. 1993, v dôsledku čoho bolo potrebné dobudovať štruktúru orgánov štátu a štruktúru verejnej správy. V rokoch 1993 – 1994 boli zriadené verejnoprávne inštitúcie, sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne a národné úrady práce. Ďalším medzníkom bol júl 1996, keď bolo zavedené nové právne usporiadanie Slovenskej republiky. Po mnohých zákulisných politických bojoch bolo vytvorených 8 krajov a 79 okresov, a tým boli vytvorené krajské a okresné úrady. Do týchto úradov bolo integrovaných 7 úradov špecializovanej štátnej správy a krajské úrady sa stali samostatnými kapitolami štátneho rozpočtu. Od roku 1999 dochádzalo k postupnej dezintegrácii miestnej štátnej správy a opätovným vznikom samostatných úradov špecializovanej štátnej správy. V roku 1999 vznikla Veterinárna správa, v roku 2000 Školská inšpekcia, v roku 2002 Správa katastra, Pamiatkový úrad SR a Hasičský a záchranný zbor SR. Dňa 1. 1. 2002 vzniklo 8 samosprávnych krajov a postupne dochádzalo k decentralizácii časti úloh štátu na samosprávne kraje, obce a mestá. Ďalšia zmena sa uskutočnila 1. 1. 2004, keď boli zrušené okresné úrady a došlo k zmene kompetencií krajských úradov. Vznikli nové špecializované úrady

Účastníci 16. archívnych dní počas exkurzie pred bazilikou sv. Mikuláša v Trnave. Foto: Jana Očenášová

štátnej správy ako krajské a obvodné úrady, krajské a obvodné úrady pre cestnú dopravu a pozemnú komunikáciu, krajské a obvodné úrady životného prostredia, ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a jeho územné orgány, úrady verejného zdravotníctva a regionálne úrady verejného zdravotníctva, krajské školské úrady a krajské stavebné úrady. Ďalšia výrazná zmena vo verejnej správe sa uskutočnila v roku 2007 zrušením krajských úradov. V závere svojho referátu hovoril o stave verejnej správy v Slovenskej republike po 20 rokoch reforiem; celá verejná správa má v súčasnosti mnohé nedostatky. Problémom je, že rozdrobená miestna samospráva má problémy so zabezpečením administratívnych kompetencií, personálne vybavenie verejnej správy je permanentne vystavované povolebným turbulenciám. Budovanie informačného systému je nesystematické. V roku 2010 bola vypracovaná nová stratégia rozvoja slovenskej spoločnosti, ktorá sa zaoberá aj zvýšením kvality právneho rámca verejnej správy a obsahuje mnohé odporúčania pre

skvalitnenie a modernizáciu systému verejnej správy.

Ďalší referát predniesla Mária Munková zo Štátneho archívu v Bratislave na tému Zánik Západoslovenského krajského národného výboru (Zsl. KNV) očami archívára. Vo svojom referáte v úvode načrtla vznik a organizačné zmeny krajských národných výborov z obdobia 1949 – 1990. Podrobne sa zaoberala presunmi kompetencií z krajských národných výborov na obce a na okresné a obvodné národné výbory. Termín ukončenia činnosti národných výborov bol stanovený na 30. 6. 1991. Konkrétne na materiáloch Zsl. KNV poukázala na proces vyradovania a preberania archívnych dokumentov Zsl. KNV II. z rokov 1971 – 1990. Pracovníci štátneho archívu spolupracovali na usporiadaní spisovej agendy Zsl. KNV v likvidácii, keďže pokynom odboru archívov SR z júla 1991 prevzal Štátny oblastný archív v Bratislave do svojej starostlivosti písomnosti z registratúrneho strediska. V prvej etape v roku 1990 prevzali 262 archívnych škatúl, ktoré zahŕňali materiály zo zasadnutí pléna

a zasadnutí rady Zsl. KNV z rokov 1971 – 1984. Materiály boli umiestnené na detašovanom pracovisku v Plaveckom Podhradí a s ich spracúvaním sa začalo v roku 2011. V súčasnosti je rozpracované spracovanie troch fondových oddelení, a to spracovanie zápisníc pléna a rady, odboru vnútorných vecí a odboru obchodu. V referáte odzneli aj poznatky nielen z priameho spracovania živej registratúry do stavu, aby bolo možné ich presunúť do archívnej starostlivosti, ale aj kritické poznámky na samotné manipulovanie a uloženie registratúrnych záznamov priamo na krajskom národnom výbore.

Na tento referát nadväzoval Pavel Wimmer, pracovník Štátneho archívu v Bratislave, ktorý hovoril o výsledkoch, problémoch a skúsenostiach zo spracovania fondov krajských národných výborov. Vo svojom príspevku s pomocou prezentácie poukázal na neutešený stav štátneho archívu, ktorý má písomnosti pochádzajúce z činnosti KNV umiestnené v Plaveckom Podhradí, kde nie je rekonštruovaná celá budova, z čoho vyplývajú praktické problémy so samotnou ochranou archívnych dokumentov a pri spracovaní archívneho fondu, keďže písomnosti z detašovaného pracoviska sa prevážajú do Štátneho archívu v Bratislave len po častiach. Práve z tohto dôvodu vznikajú problémy so sceľovaním jednotlivých agend, ako aj problémy pri spracovaní časti archívneho fondu len do čiastkových inventárov.

Ďalší referát odznel na tému Bratislava pod kuratelou národných výborov a jeho útvarov. Spoločný referát pripravili Ján Kúkeľ a Kristína Tvrdoňová, pracovníci Archívu hlavného mesta SR Bratislavy. Zamerali sa v ňom na priblíženie archívneho fondu národných výborov v Bratislave v rokoch 1945 – 1968, pričom sa podrobne venovali dejinám tohto úradu. Prezentovali jednotlivé etapy vývoja Mestského národného výboru v Bratislave, ktorý prekonal určité vývojové etapy. V apríli 1945 vznikol dočasný národný výbor, v máji 1946 národný výbor v Bratislave, vo februári 1948 dočasná správna komisia, v máji 1949 Ústredný národný výbor v Bratislave, v júni 1963 Mestský národný

výbor v Bratislave a v apríli 1968 Archív hlavného mesta SSR Bratislavy. Na písomnostiach pochádzajúcich z činnosti týchto národných výborov zanechal svoje stopy neodborný úradnícky aparát, nerešpektovanie smerníc na správu písomností, ako aj rôzne spôsoby ukladania písomností. Doteraz boli z fondu Národného výboru v Bratislave vypracované 4 inventáre. V referáte sa prednášatelia podrobne zaoberali aj možnosťou využívania zachovaných písomností a cez ukážky niektorých typov archívnych dokumentov poukázali na významnú úlohu tohto správneho orgánu pri uskutočňovaní zákonov a vládnych nariadení najmä v povojnovom období.

V poobedných hodinách predniesli svoje referáty zahraniční účastníci. Ako prvá vystúpila Z. Semlič-Rajh zo Slovinska, pracovníčka Regionálneho archívu v Maribore. Hovorila o zmenách verejnej správy v Slovinsku po roku 1945 a zaoberala sa aj problémom usporiadania a spracovania archívnych dokumentov vzniknutých z činnosti orgánov verejnej správy.

Pracovník Štátneho archívu v Prahe Jiří Smitka hovoril o verejnej správe v Českej republike po roku 1945. Zameril sa na národné výbory, ktoré mali rovnaké postavenie a vývoj ako na Slovensku.

Pracovník Župného archívu župy Baranya v Maďarsku András Rozs načrtnul vývoj správy mesta Pécs od roku 1945 do roku 1950, v ktorom dôležitú úlohu hrali, podobne ako v ostatných krajinách oslobodených sovietskou armádou, národné výbory. V Maďarsku, na rozdiel od nás, pracovali národné výbory len do roku 1950, kedy ich úlohu prevzali miestne rady, ktoré sa však v ničom nelíšili od našich národných výborov. Zmena v terminológii v Maďarsku nastala z toho dôvodu, že národné výbory boli považované za orgány národnej moci a správy, v ktorej boli zastúpené viaceré strany. Miestne rady však mali výlučne zastúpenie z jednej strany a vznikali v roku 1950.

Anna Krzeminska, pracovníčka Farmakologickej inštitúcie Akadémie vied vo svojom referáte Verejná správa po roku 1945 v Poľsku tiež hovorila v úvode o archívoch vzniknutých po roku 1945

v Poľsku, a po oboznámení účastníkov konferencie s archívnym systémom prešla na verejnú správu. Po roku 1945 aj v Poľsku vznikali národné rady na rôznej úrovni na vyšších a nižších stupňoch, ktoré prešli mnohými zmenami. V mnohom sa však podobali našim národným výborom. Prednášateľka sa zaoberala aj novým administratívnym členením Poľska na základe rozhodnutia Rady ministrov z roku 2011 a problémami, ktoré z tohto nového administratívneho členenia vznikajú.

Druhý rokovací deň ukončila slávnostná večera, ktorá sa už tradične niesla nielen v priateľskej, ale aj vo vynikajúcej spoločenskej atmosfére. Organizátori pripravili pre účastníkov slávnostnej večere množstvo prekvapení. Pri bohatej tombole prišli mnohí k zaujímavým a hodnotným darčekom. O dobrú náladu sa starali nielen organizátorky podujatia, ale aj hudobná produkcia.

Tretí deň rokovania otvorila očakávaná prednáška Milan Galandu o obnove obecnej samosprávy v roku 1989, ktorá sa zaoberala konštituovaním obecnej samosprávy. Podrobne hovoril o tvorbe zákonnej normy č. 369 z roku 1990 o obecnom zriadení a o okolnostiach jej vzniku, ako aj o zákone č. 377 z roku 1990 o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave. Okrem oboznámenia s presunom kompetencií zo štátu na samosprávy a okolnosťami vzniku zákona sa podrobne zaoberal aj otázkami majetku obcí a vznikom zákona č. 138/1991 o majetku obcí. V krátkosti sa venoval aj zákonu č. 349/1990 o voľbách do samosprávnych orgánov obce. Obzvlášť cenné boli jeho pohľady na súčasnú situáciu ako aj informácie o presunoch rôznych kompetencií v roku 2001. Pozornosť venoval aj vzniku územných samospráv a problémom v súvislosti s ich konštituovaním, ktoré boli značne ovplyvnené predstavami politických strán zastúpených v parlamente v roku 2001.

Referát Oľgy Kvasnicovej a Veroniky Novákovej pod názvom Všeobecná štátna správa na úrovni okresu – problematika sceľovania archívnych fondov vychádzal z praktických skúseností. Oľga Kvasnicová načrtla presuny kompetencií zo štátnej správy na samosprávu v roku 1990, ako aj presun

kompetencie z bývalých okresných národných výborov na obvodné a okresné úrady. Podrobne sa venovala aj prechodu kompetencií v roku 1990 na okresné úrady a vzniku nových okresných úradov. Cez prezentáciu sledovala aj etapy zmeny kompetencií špecializovaných úradov, najmä prechod ich kompetencií na okresné úrady a potom spätnú delimitáciu kompetencií v rokoch 2002 – 2004 opätovne na špecializované úrady štátnej správy. Veronika Nováková upozornila na zložitost' uplatňovania archívnej teórie, najmä provenienčného princípu v súvislosti s písomnosťami vzniknutými z činnosti orgánov štátnej správy a obecnej samosprávy. Časté presuny, zmeny v kompetencii, mimoriadne sťažujú úlohu archívára pri spracovaní archívnych fondov vzniknutých z činnosti orgánov štátnej a miestnej samosprávy v rokoch 1990 – 2004. Upozornila aj na nové teórie v zahraničí ohľadne usporiadania písomností, ktoré vznikli častými zmenami verejnej správy na rôznych stupňoch jej organizačných zložiek.

V ďalšom referáte sa Marta Kamasová zaoberala orgánmi miestnej štátnej správy a verejnej správy, teda národnými výbormi od roku 1945 do roku 1990. Hovorila o skúsenostiach pri spracovaní tohto archívneho fondu, o delení do manipulačných období a o problémoch pri začleňovaní jednotlivých archívnych dokumentov do určitého systému. Podrobne sa zaoberala jednotlivými smernicami platnými pre manipulovanie písomností pochádzajúcich z činnosti národných výborov, o ich dodržiavaní či nedodržiavaní v praxi.

Posledný referát tretieho rokovacieho dňa predniesla Martina Orosová z Pamiatkového úradu SR v Bratislave na tému Konštituovanie štátnej správy v oblasti pamiatkovej starostlivosti po II. svetovej vojne. V úvode svojho referátu upozornila na zničenie či poškodenie stoviek pamiatok v období 1945 – 1948 a na problémy, ktoré sa vyskytli pri spravovaní pamiatok po II. svetovej vojne. Kým pôvodne tento dohľad nad pamiatkami patrilo Povereníctvu školstva a osvetu a cez tento orgán národným výborom, v roku 1951 vznikol Slovenský pamiatkový ústav,

ktorý pracoval do roku 1958. Jeho úlohu prevzal Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, ktorý pracoval v rokoch 1958 – 1981. Po roku 1970 vznikali aj okresné pamiatkové správy, ktoré boli delimitované v rokoch 1980 – 1983 pod Krajské ústavy štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, ktoré mali sídlo v Bratislave, v Banskej Bystrici a v Prešove. Dohľad nad pamiatkami bol v roku 1987 zákonom č. 27 o štátnej pamiatkovej starostlivosti pridelený Ministerstvu kultúry SR prostredníctvom Krajských ústavov štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. Bolo veľmi dôležité, že okresné národné výbory vydávali záväzné stanoviská ku každej oprave a rekonštrukcii pamiatkových objektov. Aj Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti (1981 – 1991) vydával odborné vyjadrenia ku všetkým zmenám ohľadne pamiatok. V rokoch 1991 – 1994 pracoval Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti, ktorý mal regionálne strediská. Činnosť Pamiatkového ústavu môžeme klásť do rokov 1994 – 1996. V rokoch 1996 – 1999 pracovalo Národné pamiatkové a krajinné centrum, po ňom v rokoch 1999 –

2002 Pamiatkový ústav. V roku 2002 bol prijatý zákon č. 49 o ochrane pamiatkového fondu a dohľad nad pamiatkami má v súčasnosti, okrem Ministerstva kultúry SR Pamiatkový úrad SR, ktorý vykonáva túto úlohu prostredníctvom krajských pamiatkových úradov v Bratislave, Banskej Bystrici, Košiciach, Nitre, Prešove, Trenčíne, Trnave a Žiline, čiže v sídlach samosprávnych krajov.

Po ukončení odbornej časti 16. archívnych dní sa archivári zúčastnili valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov, kde okrem správy o činnosti a hospodárení boli odsúhlasené aj niektoré zmeny stanov, ktoré vznikli ešte v roku 1990 a v súčasnosti bolo nevyhnutné ich zosúladiť s prácou spoločnosti v rôznych oblastiach archívnej činnosti.

Poďakovanie za úspešný priebeh 16. archívnych dní zo strany nás archivárov patrí v prvom rade kolektívu Štátneho archívu v Bratislave a mnohým sponzorom, ktorí napomohli úspešnému priebehu tohtoročných archívnych dní.

Veronika Nováková

Štátny archív v Bratislave, pobočka v Šali

Ad: Poznámky ku koncepcii Predarchívnej starostlivosti

Svitá na lepšie časy? Dlhodobý programovo dehonestovaný archivársky stav má v príspevku PhDr. Ladislava Vrteľa (FA1/2012) nádej „postaviť sa na vlastné nohy“. Pán profesor Jozef Novák nám vstúpil hrdosť na príslušnosť k tomuto stavu, nedá sa na to zabudnúť. Preto súhlasím takmer od slova do slova s citovaným príspevkom.

Z pozície regionálnej archivárky (aj predarchivárky) chcem prispieť do novej diskusie „filištínskou“ otázkou, či sú archivári z pobočiek schopní určiť, ktorí pôvodcovia produkujú archívne dokumenty? V regiónoch bolo napáchaných nemalo škôd, keď im túto schopnosť odňali „vyššie“ štátne (oblastné) archívy. Podotýkam, že celkom legálne. Z pochopiteľných dôvodov to bolo možné tolerovať v dávnej minulosti, keď v archívoch

v prevažnej miere nepracovali odborníci, ale iba „odloženci“ z rôznych funkcií na bývalých okresných národných výboroch (ale aj vtedy a najmä po roku 1975 mal príslušný odbor ministerstva vnútra zjednať nápravu...). Tzv. trvalé povolenia na vyradovanie, ktoré rozdávali zamestnanci štátnych archívov (sine ira et studio) poslúžili napr. v topolčianskom okrese k legalizácii zničenia celej registratúry jedinečného topolčianskeho pivovaru (pán, ktorý z kontajnera vytiahol kroniky a fotoalbumy kedysi úspešného podniku by podal oficiálne farbité svedectvo, keby nemal strach z prepustenia z práce súčasným vlastníkom, africkou spoločnosťou).

Po roku 1989 sa pokračovalo v oslabovaní kompetencií regionálnych archívov a vrcholom je súčasná „nesvojprávnosť“ hraničiaca s likvidáciou. „Na Slovensku je to tak!“ Európa a vlastne celý

svet sa regionalizuje a aj samotní historici si uvedomujú, že syntézy sú nezaujímavé, keď nie sú vyhotovené z údajov zozbieraných v regiónoch a pobočkách archívov. Iba tí, ktorí za chod takýchto archívov zodpovedajú, to nevidia (alebo nevidia?). Európa a vlastne celý svet sa digitalizuje a v archívoch pomaly nemáme na čom vykonávať jednoduché pracovné úkony (technika sa naposledy obnovovala, samozrejme výhodne iba pre „obnovovateľov“, v roku 2003 a napríklad v topoľčianskom archíve riaditeľka a takmer všetky kolegyne povýšovali monitory pred tohto roku, ktoré mali byť dávno odpísané, ale vinou-nevinou liknavej inventarizačnej služby ostali k dispozícii na „recyklačné použitie“).

Ani odčlenenie predarchívnej starostlivosti a vznik nového odboru registratúry a správy dokumentov v roku 2009 nezlepšil túto situáciu. Rozmnožili sa požiadavky a nároky na archivárov, ktoré má, podľa slov riaditeľky odboru (celkom oprávnených), zabezpečovať oklieštený odbor archívov. So vznikom nového odboru musia archívy (najmä pobočky) opäť riešiť pôvodnú otázku, resp. problém, či sú „pobočkári“ schopní určiť pôvodcov archívnych dokumentov a posúdiť, čo sú archívne dokumenty?! Príkladom toho, že sa rozhoduje „o nás bez nás“ môže byť ostatná delimitácia „archívnych dokumentov“ z činnosti odboru požiarnej ochrany Okresného úradu Topoľčany, uskutočnenej Štátnym archívom

v Levoči na základe usmernenia odboru registratúry a správy dokumentov, keď sa do našej pobočky, podľa môjho skromného názoru, dostalo 1,70 bm totálneho balastu (aj kolegovia z ostatných pobočiek mi môžu dať za pravdu). Tam, kde nám cenné archívne dokumenty unikajú (napríklad opätovné žiadosti topoľčianskeho archívu od roku 2009 odboru registratúr a správy dokumentov o vrátenie archívnych dokumentov okresných súdov zo správ katastra, viď prílohu) sme sa koordinovaného metodického usmernenia od nového odboru nedočkali (skôr naopak, akoby sa uprednostňovali neodborné argumenty „užívateľov“ registratúry).

Kde nie je spolupráca, tam nemôžu byť ani pozitívne výsledky. Odbory, i keď dva, patriace do odlišných hierarchií ministerstva vnútra, by sa mali zjednotiť v záujme posilnenia a zveľadenia slovenského archívnictva a neukájať svoje túžby iba rôznofarebným výkazníctvom (v ktorom tak či tak vynikajú-nevynikajú výsledky práce najmenej cenených archivárov z pobočiek).

Dajte nám ľudí, techniku, peniaze a slobodu odborne garantovať našou prácou plánované (a bohužiaľ doteraz nikdy nerealizované) koncepcie (pripomeňme si totálne fiasko, skromnej koncepcie z roku 2003) a uvidíte, že sa vyrovnáme naším kolegom v okolitých krajinách i vo svete.

Helena Greždová
Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Publikačná činnosť zamestnancov štátnych archívov za rok 2011 (pokračovanie)

Štátny ústredný banký archív

KRCHNÁKOVÁ, L.: Kúpeľné objekty v Sklených Tepliciach. In: Brožúra Sklené teplice vydanej Združením turizmu Banská Štiavnica.

KAŠIAROVÁ, E.: Mining maps and plans of the Main chambercount Office in Banská Štiavnica. In: Pamätný album Pamäte sveta Memory of States and Nations, World Register of UNESCO Programme Memory of the World, s. 256-257.

KAŠIAROVÁ, E.: Spolupráca pri výbere a opise ilustračných archívnych dokumentov pre publikáciu Kaňa. In: Hodruša v zemi baníkov. Banskoštiavnicko-hodrušský banícky spolok v Banskej Štiavnici, s. 192.

Archív hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy

neuveďené

Štátny archív v Banskej Bystrici

NAGYOVÁ, M.: Cholerová epidémia v roku 1831 a jej obraz v dobových tlačiach. In: Kniha 2011. Martin : SNK, 2011, s. 90-101.

pobočka Banská Bystrica

GRAUS, I.: Relikty rytierstva a rytierskych rádov vo vyznamenaniach 1. časť. In: Vojenská história, roč. 15, 2011, č. 3, s. 40-76.

GRAUS, I.: Relikty rytierstva a rytierskych rádov vo vyznamenaniach 2. časť. In: Vojenská história, roč. 15, 2011, č. 4, s. 3-29.

BURKOVSKÁ, K.: Najstarší vodovod v Banskej Bystrici. In: Bystrický permon, roč. 9, 2011, č. 2, s. 4.

BURKOVSKÁ, K.: Vianočná dobročinnosť v minulosti. In: Radničné noviny, roč. 5, 2011, č. 12, s. 5.

pobočka Banská Štiavnica

ČELKO, M.: Sakrálne umenie v Banskej Štiavnici koncom 15. a začiatkom 16. storočia. Zborník referátov zo seminára Reštaurovanie zbierok Slovenského banského múzea (v tlači).

ČELKO, M.: Z dejín Hodruše. In: Hodruša v zemi baníkov, tlač 8/2011.

pobočka Kremnica

EZROVÁ, A.: Teodor Lamoš – slovenský historik a archivár (vypracovanie odborných podkladov do kremnickej a regionálnej tlače).

DENKO, A.: Štefan Moyzes a jeho zástoj v našej histórii. In: Zborník prednášok z Vedeckej konferencie o Štefanovi Moyzesovi (v tlači).

pobočka Lučenec

BECANIOVÁ, K. – NAGYOVÁ, Z.: Kronika a kronikári mesta Lučenec. Lučenec : Novohradská knižnica, 2011.

pobočka Rimavská Sobota

ŠTULLER, J.: Richtári a prisažní v Rimavskej Sobote v novoveku I. (1533 – 1665). In: Zborník Gemersko-Malohontského múzea v Rimavskej Sobote, 2011, roč. 67.

PAVLÍKOVÁ, S.: Obecná kniha Vyšnej Pokoradze – kronikári. In: Naše noviny, 2011, roč.1, č. 7.

PAVLÍKOVÁ, S.: Z histórie sčítania obyvateľstva. In: Naše noviny, 2011, roč. 1, č. 8.

PAVLÍKOVÁ, S.: Spomienky na SNP. In: Naše noviny, 2011, roč. 1, č. 9.

pobočka Veľký Krtíš

neuveďené

pobočka Zvolen

ADAM, A.: Mestská samospráva od druhej

polovice 19. storočia po prvú svetovú vojnu. In: Monografia Mesta Zvolen (v tlači).

Štátny archív v Bratislave

KRŠKOVÁ, M.: Výroba ručného papiera na Záhorí. In: Záhorie, 2011, č. 2, s. 2-4.

NOVÁKOVÁ, V. (ml.): Ember Győző, In: Archivní časopis 10/2011, s. 86-89.

PAVLÍKOVÁ, L.: Records management system in the Slovak republic. In: Technični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, 2011, s. 133-136.

SCHULLEROVÁ, J.: K životnému jubileu Mgr. Vierky Bernátovej. In: Slovenská archivistika, 2011, č. 1 – 2, s. 242.

VIMMER, P.: Štátna prokuratúra, oddelenie v Bratislave (1948 – 1952). In: Slovenská archivistika, 2011, č. 1 – 2, s. 40-55.

ZACHAROVÁ, M.: Roľnícke družstevné liehovary v Malackách a okolí. In: Malacky a okolie 4. História. Zost.: Pavol Vrablec. Malacky. Mestské centrum kultúry, 2011, s. 59-67.

pobočka Modra

NOVÁKOVÁ, M.: Minulosť a prítomnosť slovenskej historickej onomastiky. In: Studia Historica Tyrnaviensia (v tlači).

pobočka Skalica

bez publikačnej činnosti

pobočka Šaľa

GÁLOVÁ, M.: Vodoregulačné družstvá na území okresu Galanta (v tlači).

NOVÁKOVÁ, V.: Historický vývoj symbolov

obce Neded. In: Neded, 2011.

NOVÁKOVÁ, V.: Sú na Slovensku archívne fondy fondmi a archívne zbierky zbierkami? In: Slovenská archivistika, 2011, č. 1 – 2, s. 3-16.

NOVÁKOVÁ, V.: Sú na Slovensku archívne fondy fondmi a archívne zbierky zbierkami? In: RAGAČOVÁ, J. (ed.): Zbierky v archívoch. Zborník príspevkov z XV. archívnych dní v Humennom. Bratislava : SSA, 2012, s. 13-25.

NOVÁKOVÁ, V.: Štátny archív v Bratislave pobočka Šaľa. In: Terra 2011/marec.

NOVÁKOVÁ, V.: Rieka, ktorá spája. In: Terra 2011/jún.

NOVÁKOVÁ, V.: Z dejín Židov na Matúšovej zemi. In: Terra 2011/september.

NOVÁKOVÁ, V.: Škola – chrám výchovy. In: Terra 2011/október.

POKREIS, H.: Slovenská diplomacia a Židia na odstúpenom území v rokoch 1938 – 1945. In: Acta judaica Slovaca, roč. 17, s. 88-122.

POKREIS, H.: Židovskí poslucháči Univerzity Komenského 1920 – 1940. In: Jogfosztás – 90 éve. Budapest, 2011, s. 318-326.

pobočka Trenčín

BERNÁTOVÁ, V.: Trenčiansky mestský špitál od najstarších čias (príprava článku do 3. dielu monografie Trenčína).

pobočka Trnava

MIKUŠOVÁ, M.: Sčítanie obyvateľov a domácich zvierat 1869. In: Novinky z radnice, 2011, roč. 12, č. 5, s. 22-25.

Zdroj: Výročná správa Štátnych archívov SR za rok 2011

Spracovala: Monika Péková, odbor archívov MV SR

Vážení kolegovia — archivári špecializovaných verejných archívov!

Časopis Fórum archivárov má ambíciu informovať vo svojich nasledujúcich číslach aj o akvizičnej a publikačnej činnosti špecializovaných verejných archívov. Radi by sme Vás touto cestou požiadali o spoluprácu na príprave podkladov. Vaše stručné súpisy

akvizičnej a edičných a publikačných výstupov za rok 2011 zasielajte na adresu redakcie Fórum archivárov (forum.archivarov@gmail.com). Veríme, že sa nám spoločným príspevom podarí aj touto cestou spropagovať Vašu prácu a úspechy!

Zdigitalizované stredoveké listiny Slovenského národného archívu konečne na internete!

Pred niekoľkými týždňami sa na internet konečne dostali aj stredoveké listiny z archívnych súborov Slovenského národného archívu. Listiny boli zdigitalizované v rámci európskeho projektu Monasterium, pri ktorého zrode stál, ako jeden z partnerov, aj Slovenský národný archív. V našich komplikovaných podmienkach ide doslova o revolučnú udalosť, ktorá v tejto oblasti aspoň zmenšila zaostávanie za okolitými krajinami. Splatili sme tak jeden z veľkých dlhov našej historiografie, keď boli niektoré slovenské stredoveké listiny v posledných rokoch paradoxne prístupnejšie zo zdigitalizovaných kópií Maďarského krajinárskeho archívu.

Zdigitalizované listiny, ktorých je spolu viac ako 23 000 kusov a tvoria väčšinu zo zachovaných stredovekých listín v rámci celého Slovenska, sú usporiadané podľa jednotlivých archívnych súborov a vybavené zatiaľ len základnými metadátami. Máme ambíciu metadáta postupne dopĺňať. Veríme, že v tejto záležitosti nám bude oporou aj slovenská medievalistická obec, ktorá sa zverejnenia digitalizátov stredovekých listín dlhodobo dožadovala a argumentovala, že

slovenské archívy (dodržiavaním ustanovení archívneho zákona nepredkladať originály spreď roku 1526) brzdia historický výskum. Po digitalizácii zabezpečenej externou firmou, boli v ďalšej etape konvertované naše metadáta do spoločného informačného systému a publikované na internete.

Digitálne kópie stredovekých listín Slovenského národného archívu sú prístupné na webovej stránke virtuálneho kolaboratívneho archívu MOM-CA (<http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/SK-SNA/archive>).

V druhej etape by ich mali nasledovať aj všetky stredoveké listiny z ostatných slovenských štátnych archívov, ktoré boli taktiež zdigitalizované, ale v rámci projektu ENArC. Týmto sa však aktivity spomínaného projektu nekončia. V priebehu roku 2012 plánuje Slovenský národný archív postupne zdigitalizovať autentické protokoly hodnoverných miest, ktoré sa dosiaľ digitalizácii „úspešne vyhýbali“.

Radoslav Ragač
Slovenský národný archív

Správa o požiari na hrade Krásna Hôrka

Mnohých z nás zasiahla šokujúca správa o požiari na hrade Krásna Hôrka. Kultúrne hodnoty, ktoré opatruje Slovenské národné múzeum - Múzeum Betliar (ďalej len SNM-MBT), vydržali stáročia, aby nakoniec podľahli nezodpovednému správaniu... Ako archivár – dokumentátor SNM-MBT sa budem snažiť záchranu hradu a nášho dedičstva opísať stručne a bez emócií.

Požiar vypukol 10. marca 2012 a trval asi 30 minút. Z ohniska sa požiar šíril po hradnom kopci, preskočil múry hradu a úplne zničil strešnú krytinu. Zábery, ktoré priniesli média, nasvedčovali, že hrad bude ohňom nenávratne zničený. Nikto sa neodvažoval odhadnúť rozsah škôd. Areál hradu odovzdal SNM-MBT Hasičský zbor až o dva dni neskôr (teda 12. marca), pretože ešte stále hrozilo

nebezpečenstvo opätovného vzniku požiaru od tlejúcich zvyškov. Dovtedy sa pracovníci múzea a obyvatelia obce mohli iba prizerať (a modliť sa, aby boli škody čo najmenšie). V ten istý deň sa začalo s evakuáciou zbierkového fondu z hradu. Na pomoc prišli kolegovia z múzeí Slovenského národného múzea - Modrý Kameň, Bojnice, Levoča, Červený Kameň, Martin a Baníckeho múzea v Rožňave. V priebehu troch dní sa vďaka koordinovanej práci a flexibilitě múzejníkov podarilo vyťahovať celý hrad! Mobiliár bol 16. marca prevezený do priestorov Slovenského technického múzea v Košiciach. Ostatné zbierkové predmety boli uložené v priestoroch SNM-MBT. Na hrade ostali iba nadrozmerné predmety a objekty, ktorých odinštalovanie by mohlo spôsobiť ich

Foto: SNM - Múzeum v Betliari

poškodenie (napr. zabudovaný nábytok, kachľové pece, krídlo, pohrebný koč). Tieto boli starostlivo prikryté a zabezpečená ich ochrana.

Po dohľadani zbierkových predmetov mohli nastúpiť dobrovoľníci z obce, ktorí čistili areál hradu od spálených hranolov a zhoreného materiálu. Chlapi vo fúrikoch vynášali ťažké hranoly a ženy s metlami a lopatkami po nich čistili priestor od sutín. Zabezpečila sa úžitková voda a elektrický prúd (agregátom), ktorý bol dôležitý pre potreby fyzickej ochrany, elektronického zabezpečovacieho systému a kamerového systému.

Dňa 16. marca sa začalo s realizáciou dočasného prekrytia objektov hradu. Zhotovili sa tesárske konštrukcie a konštrukcie, ktoré zabezpečili okamžitú ochranu pred vplyvom vonkajších poveternostných podmienok. Postupne sa prekryli priestory hradnej kaplnky, Rákociho traktu, Františkino múzea, dolného hradu a ďalších drobných objektov areálu.

Tieto práce boli ukončené k 31. marcu 2012 a prekrytá plocha počítala cca 3500 m².

Na základe záznamu projektanta a statika bolo akútne potrebné zabezpečiť druhú bránu pred pádom rímsy, podchytiť poškodenú prepadnutú klenbu v kongregačnej sále Rákociho traktu a doplniť prekrytie korún múrov na hradnej kaplnke. Tieto práce boli realizované so súhlasom poisťovne.

K 13. aprílu bolo ukončené dohľadávanie zbierkových predmetov. Najviac poškodené zbierkové predmety sa preniesli do priestorov SNM-MBT. Ešte aj dnes prebieha odbornými pracovníkmi identifikácia týchto fragmentov a opätovná revízia celého fondu hradu. Je potrebné uviesť „veľmi dôležité“ čísla a vyčíslieť škody pre poisťovňu. Veľké percento zbierkových predmetov sa zachránilo v neporušenom stave. Strechy zhoreli do tla, ale miestností, ktoré boli izolované, sa požiar nedotkol. Najviac poškodená časť hradu bola expozícia na poschodí renesančnej prístavby a nedávno obnoveného gotického paláca

Foto: SNM - Múzeum v Betliari

(militária), ktorý bol verejnosti sprístupnený v apríli minulého roku. Zbierkové predmety, ktoré sa nachádzali vo vitrínach, bude možné zreštaurovať. Z tých, ktoré boli inštalované voľne, ostali už iba fragmenty.

Neustále prebiehajú rôzne jednania, pracovné stretnutia a dohody, ktoré majú zabezpečiť postupnú obnovu hradu. Generálne riaditeľstvo SNM dňa 30. marca 2012 zriadilo komisiu na riešenie spôsobu výberu dodávateľa „Obnovy hradu Krásna Hôrka“ a zároveň na vypracovanie kritérií pre výber uchádzačov v súlade s platnou legislatívou. Objednalo sa vypracovanie súdno-znaleckého posudku na ohodnotenie škôd objektov hradu Krásna Hôrka po požiari.

Rokovalo sa tiež o podmienkach zhotovenia novej elektrickej a telekomunikačnej prípojky. S jej realizáciou sa začalo v druhej polovici mája tohto roku. SNM-MBT požiadalo aj o povolenie na výrub toľko diskutovaných náletových drevín v okolí hradného múru. Jedná sa o nízky krovitý

porast (orgován, trnky, liesky, bazy) na ploche približne 1500 m². V areáli hradu boli podľa záujmu jednotlivých uchádzačov vykonané obhliadky na sanáciu havarijného stavu Národnej kultúrnej pamiatky hradu Krásna Hôrka – aktívne bleskozvody. Zhotoviteľ realizácie aktívnych bleskozvodov na hrade bol už vybratý.

V dňoch 9. a 10. mája 2012 sa v Betliari konalo zasadnutie hradnej komisie menovanej generálnou riaditeľkou Pamiatkového úradu SR Katarínou Kosovou. Komisia prejednávala problematiku trvalého zastrešenia dolného a stredného hradu (vrátane výberu strešnej krytiny). Rozhodnutie padlo a bolo doručené dňa 17. mája 2012. Pripravila sa už aj časť projektovej dokumentácie k realizácii prekrytia hradu Krásna Hôrka.

Pri príležitosti Noci múzeí bola na Bratislavskom hrade otvorená výstava pod názvom Krásna Hôrka na Bratislavskom hrade. O spoluprácu pri realizácii tejto výstavy nás požiadalo SNM - Historické múzeum.

Výstava bola inštalovaná v dvoch miestnostiach hradu. V prvej miestnosti sú umiestnené zbierkové predmety, ktoré boli ohňom veľmi poškodené. Inštalované sú na paneloch, na ktorých sú vyobrazené katastrofické pohľady na spúšť po požiari hradu. Expozícia v druhej miestnosti sa venuje „zachráneným pokladom“ z hradu Krásna Hôrka. Boli tu inscenované dve miestnosti z hradu - izba Márie Festetičovej a červený salón - podľa pôvodného usporiadania mobiliáru a bytových doplnkov. Tieto interiéry sa doplnili zachovanými hudobnými nástrojmi a cínovými predmetmi z hradnej kuchyne. Návštevník výstavy môže prispieť na obnovu hradu do urny inštalovanej pod zachované srdce zvonu z hradu Krásna Hôrka.

Na obnovu hradu vzniklo množstvo nadácií a zbierok. Jedinou oficiálnou zbierkou je verejná zbierka vyhlásená Slovenským národným múzeom na verejnoprospešný účel obnovy a ochrany kultúrnej pamiatky hradu Krásna Hôrka na základe povolenia Ministerstva vnútra SR č. SVS-OVVS3-

2012/008970. Prebieha na celom území Slovenskej republiky od 13. marca 2012 do 13. marca 2013. Verejná zbierka sa vykonáva poukazovaním dobrovoľných finančných prostriedkov na osobitný účet 7000443743/8180 vedený v Štátnej pokladnici, poštovými poukazmi alebo prevodom z účtu prispievateľa. Tieto príspevky sa využijú výhradne na obnovu hradu a reštaurovanie zbierkových predmetov.

Dianie okolo obnovy kultúrnej pamiatky hradu Krásna Hôrka je ostro sledované a horlivo sa o ňom diskutuje. Archivujeme články, v ktorých o hrade a jeho ďalšom osude píše kompetentné i menej kompetentné osoby. Všetky nestíhame čítať, radšej sa snažíme pomôcť prácou (momentálne identifikujeme fragmenty a zvyšky zbierkových predmetov, ktoré sa nikdy nepodarí obnoviť do stavu pred požiaru). Veď práca nielen šľachtí, ale často aj lieči.

Katarína Takáčsová
SNM - Múzeum v Betliari

Analógová či digitálna kópia?

Národný archív ČR v Prahe - Chodovci v spolupráci s Českou informačnou spoločnosťou organizuje cyklus seminárov s názvom *Obrazové dokumenty* venovaný problematike tohto typu dokumentov v pamäťových inštitúciách. Prvý seminár, ktorý sa uskutočnil v novembri minulého roku, bol venovaný fotografiám, historickým fotografickým technikám, spôsobom uloženia a popisovania fotografií v archívoch, ako aj ich ochrane a možnostiam ich využitia zo strany bádateľov. Dňa 29. 3. 2012 sa v priestoroch prednáškovej sály Národného archívu uskutočnilo druhé pokračovanie pod názvom *Bezpečnostné snímkovanie v archívoch a knižniciach*. V dvoch blokoch sa prednášajúci venovali problematike zabezpečenia knižničných fondov a múzejných zbierok, ale hlavne histórii, aktuálnemu stavu a budúcnosti ochrany dokumentov v českých archívoch.

PhDr. Jiří Polišínský z Národnej

knižnice ČR sa vo svojom príspevku *Rola ochranného mikrofilmovania v knižniciach v eskej republike* venoval histórii mikrofilmovania v Národnej knižnici, ktorého začiatky siahajú do 40-tych rokov 20. storočia, keď bola získaná prvá kamera ako dar Rockefellerovej nadácie. Porovnal situáciu v mikrofilmovaní pred a po roku 1989. Prvé obdobie bolo charakteristické nízkou podporou ochrany, nepostačujúcim personálnym zabezpečením, morálne zastaranými kamerami a ich zlým technickým stavom, neštandardizovaným procesom mikrofilmovania a nevhodnými klimatickými podmienkami pre uloženie mikrofilmov. Po roku 1989 aj vďaka podpore A. W. Mellon Foundation sa podmienky zmenili, obnovila sa technika, vznikli štandardy, nový depozit, oddelenie mikrofilmov a nové projekty zamerané na ochranné mikrofilmovanie. V súčasnosti, napriek tomu, že mikrofilm má viacero výhod v stratégii dlhodobého

uchovávaná dokumentov, sa s mikrofilmovaním už nepočíta a v roku 2012 knižnice ČR, až na niekoľko výnimiek s týmto spôsobom bezpečnostného snímkovania končia.

RNDr. Marie Kocinová z Metodického centra pre informačné technológie v múzejníctve (CITeM) v príspevku *K omu je nám digitalizácia?* pomenovala históriu evidencie múzejných zbierok od ručne písaných záznamov v inventárnej knihe doplnených o rukopisné kresby múzejných predmetov až po elektronickú evidenciu v systéme DEMUS doplnenú digitálnou fotografiou. Jednotlivé elektronické záznamy sú súčasťou Centrálnej evidencie zbierok múzejnej povahy ČR. Dr. Kocinová informovala o stave digitalizácie zbierok v českých múzeách na základe on-line dotazníka odboru múzeí a galérií MK ČR a poukázala na výrazné rozdiely vo využívaní modernej výpočtovej techniky a nízky stav zdigitalizovaných dokumentov vo vzťahu k celkovému stavu zbierkových predmetov v múzeách.

PhDr. Emilie Benešová z Národného archívu ČR vo svojom príspevku *Možnosti a spôsoby zabezpečenia a ochrany archíválií – zhrnutie súčasného stavu a perspektívy* vychádzala z pojmu ochrana dokumentov v zmysle preventívnych opatrení pre znemožnenie degradácie archívnych dokumentov (mikroklimatické podmienky, obmedzenie pôsobenia nečistôt, svetla, spôsob uloženia, obmedzené využívanie originálov zo strany bádateľov), ako aj reprodukovanie dokumentov pre prípad ich úplného zničenia. Popísala legislatívne a metodické pokyny pre bezpečnostné snímkovanie počnúc Uznesením štátnej archívnej komisie o zabezpečení archívneho materiálu z hľadiska požiarnej a civilnej ochrany z roku 1953, cez metodické pokyny pre reprodukovanie archíválií I. a II. kategórie zo 70-tych rokov až po najnovšie definície bezpečnostných reprodukcí v zákonoch o archívniectve z roku 2004, ako aj jeho tohtoročnej novele. Poukázala na viaceré problémy, ktoré sprevádzali mikrofilmovanie archívnych dokumentov – nedostatočné finančné, personálne a technické zabezpečenie, nevhodné spôsoby uloženia

mikrofilmov, sťažnosti bádateľov na zlú čitateľnosť snímok, nedostatočné kontroly fyzického stavu mikrofilmov. Informovala o súčasnom stave mikrofilmovania v Národnom archíve a pozvoľnom nástupe nových reprodukčných technológií od druhej polovice 90-tych rokov, ktoré boli sprevádzané značnou dávkou nedôvery. Poukázala na dôslednosť pri výbere dokumentov na mikrofilmovanie či digitalizovanie a dôležitosť prípravy archívnych dokumentov na snímkovanie (odstránenie kovových častí, usporiadanie, skompletizovanie, porovnanie s archívnu pomôckou, označenie formátov a i.). Na záver zhrnula výhody a nevýhody oboch spôsobov reprodukovania dokumentov.

PhDr. Karel Müller a PhDr. Jana Štěrbová v príspevku *Bezpečnostné snímkovanie archíválií v Zemskom archíve v Opave – stav a perspektívy* informovali o pomeroch na svojom pracovisku, kde so systematickým mikrofilmovaním začali v 60-tych rokoch minulého storočia, pričom v súčasnosti evidujú 2,5 milióna políčok a sústreďujú sa na bezpečnostné snímkovanie hlavne matrik a listín. Výsledky kontroly vyzneli priaznivo v prospech mikrofilmových reprodukcí dokumentov, v neprospech vyznievajú ekonomické dôvody, tlak na digitalizáciu a slabé personálne obsadenie v Zemskom archíve. Na záver konštatovali, že riešením problémov by mohlo byť hybridné reprodukovanie dokumentov.

Blanka Hnulíková, reštaurátorka fotografických dokumentov v Národnom archíve ČR, vystúpila s príspevkom *Metodika kontroly bezpečnostných mikrofilmov*, ktorý sa týkal dodržiavania klimatických podmienok, spôsobu uloženia mikrofilmov a sprievodných periodických kontrol ich fyzického stavu. Potom podrobne popísala jednotlivé údaje v protokole o kontrole. Svoj príspevok ukončila konštatovaním, že najideálnejšie by bolo používať hybridné technológie.

PhDr. Jaroslav Bubeník sa v príspevku *Stanovisko odboru archívnej správy a spisovej služby MV ČR k vyhotovovaniu bezpečnostných reprodukcí archíválií v archívoch* venoval problematike návrhu novely archívneho zákona, ktorá by mala

vstúpiť do platnosti 1. 7. 2012. Novela ruší kategorizáciu archiválií, na základe ktorej sa vyberali dokumenty na bezpečnostné snímkovanie, ako aj pojem bezpečnostná kópia (zostáva len ako legislatívna skratka). Bezpečnostné či študijné kópie sa odporúčajú v prvom rade vyhotovovať pre najvzácnejšie a najviac využívané archívne dokumenty. Dr. Bubeník predstavil grafy, ktoré dokumentovali vyhotovovanie mikrofilmových či digitálnych kópií a ich využívanie v jednotlivých archívoch v rokoch 2006 – 2011.

PhDr. Daniel Doležal, Ph.D. a Mgr. Jiří Vichta zo Štátneho oblastného archívu v Prahe v úvodnej časti príspevku Možnosti regionálneho archívu v strednej Európe v oblasti zabezpečovania a dlhodobého uchovávania archiválií urobil krátky exkurz do histórie bezpečnostného snímkovania v tomto archíve. Jeho presťahovaním na Chodovec v roku 2006 boli vytvorené optimálnejšie podmienky, uskutočnila sa revízia mikrofilmov, na základe ktorej musela byť podstatná časť z nich vyradená (v súčasnosti má archív vyhotovené kópie 5 000 archívnych jednotiek). Dr. Doležal vyhodnotil aktuálny stav v bezpečnostnom snímkovaní ako nie optimálny vzhľadom na klesajúce finančné pokrytie archívnych činností, nízky stav pracovníkov a následné problémy s uložením a starostlivosťou o kópie archívnych dokumentov. Na záver vyslovil požiadavku vybudovať centrum, ktoré by zabezpečovalo reprodukovanie dokumentov v pamäťových inštitúciách.

Vojtech Pisařík z profesionálneho fotolaboratória Thalia Picta s. r. o v Prahe (založené v roku 1994) svoj príspevok *Digitálna kópia áno, analógová tiež áno* uviedol presvedčením, že medzi používaním týchto dvoch foriem kópii by nemal byť rozpor, pretože sa navzájom dopĺňajú. Informoval o troch veľkých digitálnych projektoch, ktoré firma realizovala: upravenie papierovej kartotéky do digitálnej podoby, digitalizácia mikrofiší a digitalizácia fotografií a negatívov z 50-ročnej činnosti Ateliéru PAUL. Následne

predstavil technické parametre a finančné pokrytie vyhotovovania kópií archívnych dokumentov v tomto súkromnom fotolaboratóriu.

S posledným príspevkom Predpoklady uplatnenia digitalizácie v oblasti zabezpečovania tradičných archiválií vystúpil PhDr. Karel Koucký, generálny manažér spoločného výskumného projektu Národného archívu a Štátneho oblastného archívu v Prahe s názvom Zaistenie ochrany archívnych dokumentov dôležitých pre potreby štátu. Informoval o svojich skúsenostiach s vyhotovovaním kópií v Národnom archíve a Kráľovskej knižnici v Haagu, ako aj v Národnom archíve a Kongresovej knižnici vo Washingtone. Zhrnul základné predpoklady pre úspešnú digitalizáciu – jasne definovať kritéria výberu dokumentov, dôsledne plánovať finančné náklady, snažiť sa o štandardizované a kontrolovateľné výstupy, akceptovať použitie kompresných dátových formátov, budovať bezpečné dátové repozitáre.

Prednesené príspevky a následná diskusia na seminári týkajúcom sa bezpečnostného snímkovania v českých archívoch zmapovali históriu vyhotovovania, uloženia, sprístupňovania a využívania nielen konzervačných, ale aj študijných kópií archívnych dokumentov. Pomenovali podmienky a aktuálne problémy ich dlhodobého uchovávania v súčasnosti, výhody a nevýhody tak analógových, ako aj digitálnych kópií. Seminár nepriniesol jednoznačnú odpoveď na otázku, ktorú z týchto technológií v budúcnosti použiť, viacerí prednášatelia sa však prikláňali k hybridnému spôsobu bezpečnostného snímkovania.

Na záver organizátori pozvali prítomných na ďalší z cyklu seminárov, ktorý sa uskutoční v júni tohto roku a bude sa venovať kinematografickým a zvukovým archívnym dokumentom.

Karin Šišmišová

Archív literatúry a umenia

Slovenskej národnej knižnice v Martine

Výstava Od dagerotypu po digitálnu fotografiu

Týždeň slovenských knižníc už tradične patrí k celoslovenským podujatiam organizovaným v rámci mesiaca knihy. Slovenská asociácia knižníc v spolupráci so Spolkom slovenských knihovníkov v marci tohto roku vyhlásila už jeho 13. ročník. Pod spoločným mottom Knižnice pre všetkých prebiehali v slovenských knižniciach rôzne aktivity a podujatia. V Slovenskej národnej knižnici v Martine (SNK) sa toto podujatie začalo slávnostným sprístupnením troch výstav. Archív literatúry a umenia, ktorý je súčasťou knižnice, sa prezentoval zaujímavou výstavou s názvom Od dagerotypu po digitálnu fotografiu.

Z histórie vieme, že vynález fotografie pred vyše 170 rokmi bol výsledkom dlhodobého bádania, v ktorom sa spojili výdobytky z objavov v oblasti optiky, chémie, tlače i grafiky a súvisel najmä so záujmom zachytiť skutočný obraz. Hoci Francúz Joseph N. Niépce vytvoril už v roku 1826 prvú fotografiu, tzv. heliografiu, dejiny fotografie sa začali písať až v roku 1839, keď sa jeho krajanovi, maliarovi a vedcovi Louisovi J. M. Daguerreovi podarilo vyvinúť prvý fotografický proces – dagerotypiu. Ako čas plynul, vyvíjali sa stále nové druhy a postupy fotografických techník až k súčasnej fotografii. Kurátorky výstavy Od dagerotypu po digitálnu fotografiu Mária Valová a Ivana Weissová predstavili niektoré z nich prostredníctvom vzácných ukážok z bohatej archívnej zbierky. Výstava bola prezentovaná na piatich paneloch v grafickej úprave Milana Nováka. Na úvodnom paneli si návštevníci mali možnosť prezrieť unikátne dagerotypy, ferotypy i panotypy. Dagerotypia patrí k najstarším fotografickým technikám. Archív starostlivo uchováva šesť vzácných exponátov. K najcennejším patrí dielo významných viedenských cisárskych dvorných fotografov bratov Angererovcov (obaja pochádzali z Malaciek). Na dagerotype sú členovia slovenskej deputácie v roku 1849, keď predložili slovenské požiadavky cisárovi Františkovi Jozefovi I. Uchovali sa nám tak skutočné portréty významných slovenských dejateľov akými boli Ľudovít Štúr, Jozef

Miloslav Hurban, Michal Miloslav Hodža, Samo Chalupka, Karol Kuzmány, Daniel Lichard a iní. Archív sa môže pochváliť aj ďalšími zaujímavými ukážkami historických techník, medzi ktoré patria panotypia a ferotypia. Panotypy sú vlastne fotografie na voskovanom plátne alebo na koži. Sú skutočne veľmi vzácne, nakoľko tkanina je veľmi náchylná na poškodenie. Ferotypy – ako už napovedá názov – sú fotografie na čiernom lakovanom plechu. Archív uchováva vo svojich zbierkach šesť panotypov a viac ako osemnásť ferotypov.

Druhý panel predstavoval fotografie na papieri, na ktorý sa nanášal scitlivovací roztok. Tak vznikli slané papiere, kyanotypy i vzácne platinotypy. Platinotypia patrila k dosť drahej fotografickej technike, bola však veľmi obľúbenou najmä v USA. V rodinnom albume Riznerovcov sa nachádza zaujímavá svadobná fotografia z ateliéru Wendel v New Yorku vyrobená pravdepodobne týmto spôsobom. Bohatú kolekciu archívnych zbierok tvoria albumínové a kolódiové fotografie, ktoré sa vzhľadom na ich krehkosť lepili na kartón. Nachádzajú sa vo forme vizitiek alebo kabinetiek voľne, ale aj v rodinných albumoch, ktoré boli získané od významných osobností slovenského národného a kultúrneho života.

Na treťom paneli sa návštevníci mohli dozvedieť, že predchádzajúci tzv. mokry kolódiový proces bol nahradený suchým želatínovým. Začala sa tak éra vývoja fotografickej techniky, ktorá trvá do dnešných dní. V minulosti bolo fotografovanie náročnou činnosťou, pretože fotografi v teréne museli mať k dispozícii kompletne vybavenú tmavú komoru. Lepšie vstrojené laboratória často prevádzali na vozoch ťahaných koňmi. Vynález suchých želatínových dosiek umožnil fotografom - krajinkárom nevyvolávať negatívy okamžite. Prvýkrát v histórii sa mohla veľkosť fotoaparátov zmenšiť a fotografi už nemuseli nosiť celé laboratórium so sebou. Ďalším článkom vo vývoji sa stal film ako nový podkladový materiál pre fotografickú emulziu. Na výstave sme prezentovali okrem želatínových fotografií zo začiatku 20. storočia aj ukážky negatívov, ktoré taktiež prešli určitým

vývojom od sklenených až po plastové filmy.

Výstava informovala aj o ďalších fotografických technikách. Predstavila diapozitívy, ako aj tzv. polaroidy, teda okamžité filmy vyvinuté spoločnosťou Polaroid Corporation. Súčasnú fotografiu prezentovali ukážky čiernobielych a farebných fotografií, fotografované analógovými i digitálnymi fotoaparátmi.

Na záver sme sa rozhodli predstaviť niektoré druhy fotomechanických tlačových techník (kolotypie, fotogravúry, autotypie) na ukážkach vzácných pohľadníc z archívnych zbierok. Pohľadnice sú dôležitým informačným zdrojom a tvoria nezanedbateľnú časť archívnych zbierok. Z histórie je známe obdobie tzv. zlatého veku pohľadníc okolo roku 1896, ktoré trvalo približne do roku 1912. Na výstave k zaujímavostiam nesporne patrili unikátne pohľadnice v albume nitrianskych krojov, ktorý v 60-tych rokoch 19. storočia vytvoril nitriansky fotograf Gustáv Löger. Album pozostáva z 28 ručne kolorovaných pohľadníc. Ďalej sme vystavili ukážky zdobených

pohľadníc z albumu získaného od známej rodiny Ormisovcov.

Fotografia nepochybne má svoje čaro i v dnešných časoch. A hoci sa zdá klasická fotografia v súčasnom digitalizovanom svete minulosťou, mnohí fotografi nedajú na ňu dopustiť, dokonca sa vracajú i k spomínaným historickým technikám. Výstava dokumentuje vývoj fotografických techník od najstaršej dagerotypie až po súčasnú fotografiu na vybraných ukážkach, ktoré predstavujú len zlomok z fotografických zbierok Archívu literatúry a umenia. Nachádza sa tu viac ako 230 000 fotografií, pohľadníc, negatívov a iného grafického materiálu. Sme radi, že sme mali možnosť predstaviť aspoň časť z týchto zbierok, ktoré uchováваме a opatrujeme ako cenné kultúrne dedičstvo pre budúce generácie.

Mária Valová

Archív literatúry a umenia

Slovenskej národnej knižnice v Martine

Deň otvorených dverí v archíve v Šali

V dňoch 6. – 7. júna 2012 Štátny archív v Bratislave, pobočka v Šali usporiadal dni otvorených dverí. Počasie prialo organizátorom a návštevníci mohli v priestoroch Šalianskeho kaštieľa stráviť príjemné chvíle. Prvý deň navštívilo archív okolo 130 návštevníkov, v druhý vyše 230, ktorí mali možnosť v archíve zostať až do 19. hodiny.

Budova kaštieľa v Šali priťahuje pozornosť všetkých okoloidúcich. Je to krásna historická budova, ale pozornosť púta aj tým, že za fasádou ukrýva inštitúciu – archív. Počas týchto nevšedných dní mali všetci návštevníci možnosť „nazrieť“ do pracovného dňa v kaštieli, prezrieť si kancelárske a skladové priestory a získať mnohé informácie o zaujímavej práci archívára.

Pracovníčky archívu pripravili veľa zaujímavých činností, kde si mohli návštevníci vyskúšať svoje zručnosti, ale aj znalosti. Už na nádvorí bola pripravená podnetná aktivita pre najmenších návštevníkov – skladačka. Mali

možnosť vyskladať obraz kaštieľa pred rekonštrukciou a listinu Štefana I. vo zväčšenej podobe. Na prízemí si mohli návštevníci vyskúšať napísať list spôsobom, akým písali naši predkovia. Písací nástroj – pero či ceruzka boli nahradené husím brkom a obálku nahradilo poskladanie a zapečatenie pečatným voskom. Pečatenie a písanie upútalo okrem detí aj dospelých. Na cestovanie do minulosti bolo potrebné aj vyhotovenie cestovného pasu. Na prvom poschodí v priestoroch bádateľne čakala na všetkých atrakcia, akú ešte nikdy nezažili. Cestovný pas vytvorený podľa originálu z 18. storočia upútal vari každého. S pomocou pracovníčok archívu si ho mali možnosť vyplniť, poskladať do tvaru obálky a zapečatiť erbom vlastnej obce, odkiaľ návštevník pochádzal. Tieto erby sa vyrábali z tenkej plechovej fólie, na ktoré sa pomocou písacích prostriedkov vryli obrisy a výplň erbu. V bádateľni sa mohli realizovať aj tí najmenší, vyfarbovali si erby niektorých šľachtických rodín alebo obcí regiónu.

Foto: Štátny archív v Bratislave, pobočka Šaľa

Okrem týchto zaujímavých činností mali návštevníci možnosť zúčastniť sa na prehliadke výstavy o dejinách kaštieľa, ktorá sa nachádza v jeho suteréne, ako aj výstavy pod názvom Škola je chrámom výchovy... (od griflíka až k interaktívnej tabuli). Túto výstavu sme otvorili v rámci medzinárodnej konferencie už 8. septembra 2011. Inštalovali sme ju na prvom poschodí archívu. Skladá sa z troch častí. V úvodnej časti sú predstavené prvé školské zákony a nariadenia. Druhá časť je zameraná na históriu výchovy na stredných školách a gymnáziách v regióne. Tretia časť poukazuje na čriepky zo života najslávnejších pedagógov z okolia. Životopisy doplnené fotografiami a ďalšími zaujímavými dokumentmi vzbudzujú obrovský záujem. Pomocou tejto výstavy chceli pracovníci archívu priblížiť niektoré momenty z dejín škôl v našom regióne. Hlavným cieľom výstavy bola snaha o vzbudenie záujmu o túto časť našich kultúrnych dejín, ako aj snaha

Foto: Štátny archív v Bratislave, pobočka Šaľa

poukázať na rôznorodosť archívnych fondov a dokumentov k problematike.

Pre šikovných, ktorí počas prednášok pozorne počúvali, bola pripravená šanca získať žetóny. Tie mohli vsadiť a súťažiť v hre, ktorú archivárky umiestnili na prízemie archívu. Čakali ich zaujímavé vecné ceny v podobe kníh, brožúrok, ale aj sladkej odmeny.

Pre tých najzajímavejších bola pripravená možnosť nazrieť do matrik a vďaka odbornému výkladu tak priblížiť „tajomstvá“ genealogického výskumu.

Tieto dni sa stali pre viacerých krásnym rodinným výletom, z ktorých si odnášali okrem nových vedomostí aj spokojnosť a úsmev.

Judita Kováčsová
Štátny archív v Bratislave, pobočka Šaľa

Deň otvorených dverí v archíve v Topoľčanoch

Tento rok sa aj archív v Topoľčanoch zaradil k tým, ktorí verejnosti otvorili svoje dvere pri príležitosti Medzinárodného dňa archívov. Už IV. ročník podujatia sa uskutočnil pod názvom Hra s heraldikou a bol určený hlavne piatakom základných škôl, ktorí v tomto ročníku získavajú základné vedomosti o archíve a pomocných vedách historických.

Okrem prezentácie spojenej s výkladom sme pripravili výstavu heraldických klenotov uložených v archíve, výstavu erbov šľachtických rodov z regiónu od Miroslava Kollára, pre žiakov z topoľčianskych škôl kvíz zameraný na overenie znalosti mestského erbu a niekoľko tvorivých hier, v rámci ktorých

si žiaci mohli vyfarbiť alebo poskladať z pripravených častí štátny znak, mestský erb, erb samosprávneho kraja a navrhnuť vlastný erb.

Výber atraktívnej témy nesklamal a aj priložené fotografie svedčia o tom, že heraldika deti upútala. Ich skutočný záujem a nadšenie, s akým sa venovali pripraveným hrám, nás naplnili pocitom zadosťučinenia a potvrdili, že spôsob, akým sme sa rozhodli aj v budúcnosti propagovať prácu archívu, je správny.

Oľga Kvasnicová

Štátny archív v Nitre, pobočka v Topoľčanoch

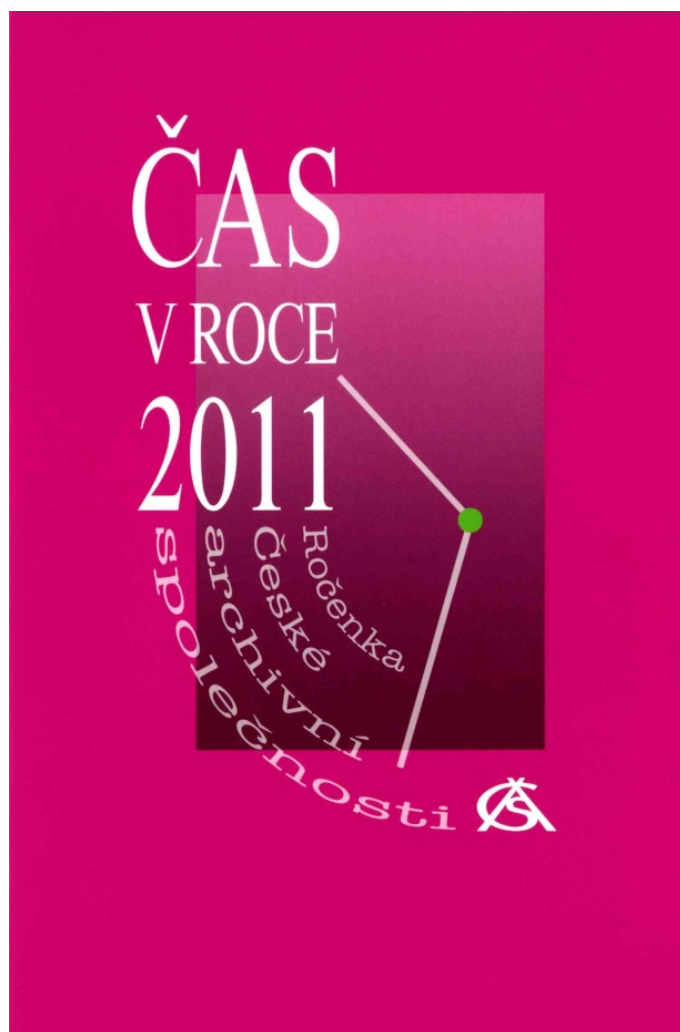

Foto: Štátny archív v Nitre, pobočka v Topoľčanoch

ČAS V ROCE 2011. Ročenka České archivní společnosti. Praha : Česká archivní společnost, 2012. 214 s.

„Bohatý obsah zabalený vo výraznej farebnej obálke“, asi tak by sa dala stručne charakterizovať nová jubilejná ročenka Českej archivnej spoločnosti (ďalej ČAS) mapujúca udalosti minulého roka v českej archivárskej societe.

Hneď v úvode sa čitateľom prihovára predsedníčka spoločnosti Marie Ryantová, ktorá stručne približuje jej obsah. Rubriku Z činnosti ČAS otvára správa Jiřího Smitku z 21. valného zhromaždenia, ktoré sa konalo 24. februára 2010 v kinosále Národného archívu v Prahe. K tomuto dátumu mala ČAS 568 členov, v roku 2010 pribudlo 50 nových členov. V rámci spoločnosti v tomto období pracovali 4 študentské sekcie, 1 regionálna pobočka a 3 odborné skupiny. Na valnom zhromaždení predniesol tajomník spoločnosti J. Smitka správu o činnosti spoločnosti za rok 2010. Na valnom zhromaždení ďalej odznela pokladničná správa (H. Říhová), správa revíznej komisie (P. Hubka), správa regionálnej pobočky, správy študentských sekcií a odborných skupín. Na záver prvého bloku vystúpila predsedníčka M. Ryantová a predniesla návrh plánu práce spoločnosti na rok 2011. Rozčlenila ho na trvalé dlhodobé úlohy a konkrétne (exkurzia, oslava Medzinárodného dňa archívov, vydanie zborníka z česko-saského stretnutia v Děčíne v roku 2010, inovovanie internetovej stránky ČAS atď.). Po diskusii prebehol schvaľovací proces upraveného volebného a hlasovacieho poriadku a rokovacieho poriadku, ktoré valnému zhromaždeniu predstavil ich autor Daniel Doležal. Oba schválené poriadky sú publikované aj v ročenke. Ďalší blok valného zhromaždenia bol venovaný voľbe nového výboru spoločnosti a revíznej komisie na roky 2011 – 2014. Ku zmene na predsedníckom poste nedošlo, aj druhé volebné obdobie ČAS povedie doc. Marie Ryantová z Juhočeskej univerzity v Českých Budejoviciach. ČAS v roku 2011 opäť usporiadala študentskú

vedeckú súťaž o cenu univ. prof. PhDr. Sáši Duškové, DrSc. Tento rok mohli byť do súťaže zaradené práce z archivnej teórie a praxe. Zvíťazila práca L. Homerovej: Antonín Markus – životopisná studie. Na stránkach ročenky o súťaži – priebehu i slávnostnom vyhodnotení – informuje predseda odbornej hodnotiacej komisie PhDr. Karel Chobot. V roku 2012 sa uskutoční súťaž z odboru pomocných historických vied. Michal Sejk zachytil slovom i obrazom jesennú exkurziu ČAS v článku Putování nejen po baťovských městech, na ktorej účastníci navštívili počas troch dní miesta späť s firmou Baťa – mesto Zlín, SOkA Zlín, Bošany, mesto Partizánske (pôvodne Baťovany), ŠA Nitra – pobočka Topolčany, Vizovice a blízke okolie. Z činnosti ČAS

na záver spomenieme ešte projekt publikácie Encyklopedie archivů, na ktorom sa začalo pracovať v roku 2004. V ročenke výbor ČAS publikuje osnovu i vzorové heslo archívu.

Rubrika Zahraniční styky prináša správy zo zjazdu nemeckých archivárov v Brémach (M. Ryantová), z XV. archívnych dní v SR v Humennom (J. Smitka), z rakúskeho archívneho snemu v Eisenstadte (M. Ryantová), zo zasadnutia Spoločnosti maďarských archivárov pri Balatone (P. Koblasa).

V ďalšej časti ročenky nájde čitateľ správy o činnosti Ještědské pobočky ČAS (I. Navrátil, P. Jakubec), Brněnské studentské sekce ČAS (A. Hejtmanová, A. Gablerová, S. Suchánková), Českobudějovické studentské sekce (E. Homolková), Olomoucké studentské sekce (E. Slováková), Odborné skupiny specializovaných archivů ČAS (J. Bílek).

Z kultúrnej a osvetovej činnosti českých, moravských a sliezskych archívov v roku 2011 má dominantné postavenie podujatie Archivy veřejnosti otevřené aneb Mezinárodní den archivů 2011. Archívy Moravskoslezského a Olomouckého kraja ponúkli verejnosti komentované prehliadky svojich pracovísk, výstavu olomouckých firemných vedút (SOKA Olomouc), výstavu a prednášku Ostrava před 100 lety (Archiv města Ostravy), výstavku a miniexkurziu na fotopracovisko alebo Jak se mikrofilmují a digitalizují archiválie a proč (Zemský archiv Opava), Archiv školám otevřený – archiv hrou (Netradiční archivní exkurze pro školy s kvizem a úkoly) (SOKA Jeseník). Archiv Vítkovice, a. s. sa podujatia Medzinárodného dňa archívov v roku 2011 zúčastnil po prvý raz – v bádateľni predstavil verejnosti svoje uchovávané dokumenty, ktoré si pozrelo 12 nadšencov.

Bohatá a pestrá bola aj publikačná činnosť českých, moravských a sliezskych archívov, o čom svedčí množstvo knižných titulov, z ktorých spomenieme aspoň niektoré: Restaurování a konzervace sklenených negativů; Historická fotografie. Sborník pro prezentaci historické fotografie; Paginae historiae. Sborník Národního archivu (všetko Národní archiv); Regesty listin uložených v Horním Slezsku; OPAVA – Sborník k dějinám města 7 (oba Zemský archiv Opava); Archivum Trebonense 2011 (SOA Třeboň); Slánský obzor 18 (SOKA Kladno) atď.

Ročenku uzatvára spoločenská rubrika. Popri štandardných informáciách o narodených, jubilujúcich a zomrelých archivároch tu nájdete aj správu o udelení Rakúskeho čestného kríža za vedu a umenie I. triedy a francúzskeho vyznamenania – hodnosť dôstojníka Radu umenia a literatúry pre riaditeľa odboru archivní správy a spisové služby MV ČR PhDr. Mgr. Václavovi Babičkovi. V roku 2011 už po šiesty raz udeľoval český minister vnútra medailu „Za zásluhy o české archivnictví“. Medzi laureátmi bola napr. Doc. PhDr. Ludmila Sulitková, CSc. (Katedra historie FF Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem), PhDr. Jaroslav Vrbata (emeritný riaditeľ SÚA Praha), PhDr. Karel Waska (SOA Plzeň), PhDr. Milada Wurmová, CSc. (emeritná riaditeľka SOA Brno) a i. Všetkým oceneným aj touto cestou blahoželáme!

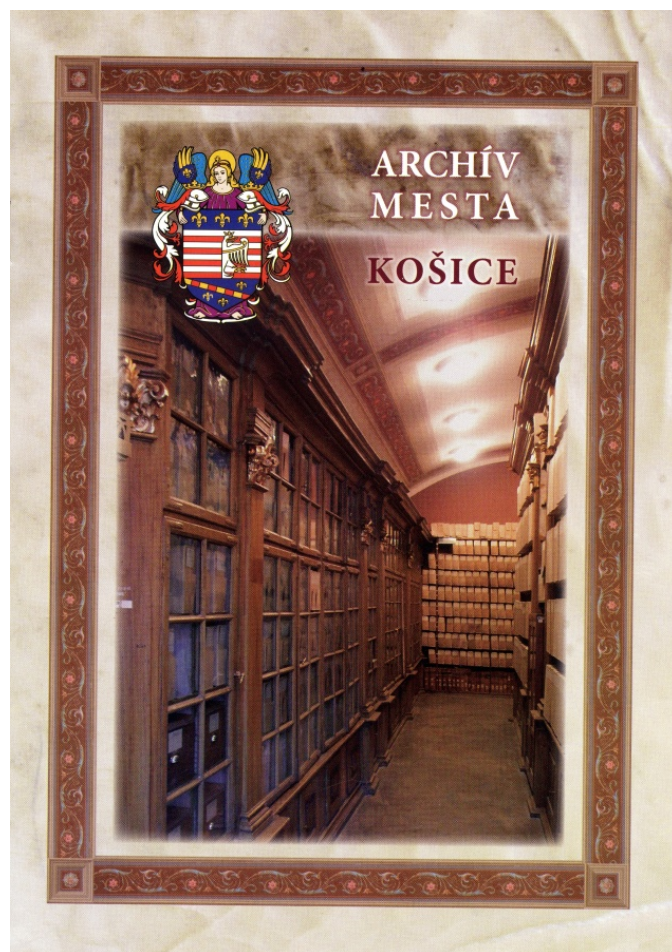
Jubilejná, desiata ročenka ČAS, je plná zaujímavých a podnetných informácií z archívnej kuchyne našich západných susedov. Odporúčame ju prelistovať všetkým, ktorí hľadajú nové podnety pre svoju prácu.

Júlia Ragačová
odbor archívov MV SR

Jediný samosprávny archív na Slovensku – Archív mesta Košice (AMK) na začiatku roka 2012 vydal plnofarebnú reprezentatívnu brožúru so základnými informáciami o archíve. Po stručnom úvode vedúcej AMK Márie Hajduovej o poslaní a úlohách archívu nasledujú kapitoly o dejinách AMK, ktoré sú úzko späté s činnosťou mestskej kancelárie.

Prvé usporiadanie archívu vykonal na začiatku 16. storočia Ján Scheutzlich. Materiál usporiadal tematicko-chronologicky a jeho elench, hoci je neplatný, sa zachoval dodnes. V roku 1738 boli inventarizovaním písomností mestského archívu poverení kancelisti František Anton Schwanzenbach a Ján Polyáki. Výsledkom ich práce sú 2 diely inventára *Tabularium metropolitanae in Superiori Hungaria regiae et liberae civitatis Cassoviensis I. a II.*, ktoré sú do súčasnosti v platnosti a využívané. Dokumenty sú usporiadané na základe pertinenčného princípu v chronologickom poradí. Na inventarizácii pokračoval Jozef Schram, ktorý vyhotovil *Tabularium III.* a indexy, ktoré vypracoval aj jeho spolupracovník Ondrej Hudák. Od roku 1846 fungoval samostatný archívny úrad, pod ktorý patrila podateľňa a spisovňa. O storočie neskôr v roku 1951 do AMK nastúpil historik Ondrej R. Halaga, ktorý chronologicko-numericke usporiadal nespracovaný materiál. Z dodatočne nájdených písomností z rokov 1400 – 1737 vytvoril skupinu *Supplementum H* (Halagianum). Zriadil študovňu a príručnú knižnicu. V súčasnosti k hlavným úlohám patrí digitalizácia najstarších listín. AMK patrí z hľadiska zachovania kompletnosti stredovekého materiálu vôbec k najvýznamnejším archívom na Slovensku.

Po krátkych dejinách nasleduje fotografická časť – Naše naj... s fotografiami a stručným popisom naj... dokumentov AMK.

Čitateľ sa ďalej dozvie o súčasných úlohách AMK, ktorý preberá, eviduje, ochraňuje a sprístupňuje dokumenty z činnosti orgánov mesta. Nasleduje kapitola o prístupe k archívnym dokumentom s údajmi o pramennom bohatstve AMK so zoznamom najvýznamnejších fondov a zbierok. Na záver je zaradený bádateľský poriadok, kontakty a otváracie hodiny.

Vydanie informatívneho sprievodcu možno hodnotiť veľmi kladne. Odborníci i laici v ňom nájdu prvotné údaje o AMK, jeho fondoch a zbierkach. Ešte podrobnejšie informácie možno nájsť na webovej stránke archívu: www.archivmesta.kosice.sk.

Henrieta Žažová

Archív Pamiatkového úradu SR

Pokiaľ sa zahraničné historiografie už niekoľko desaťročí venujú pozornosť problematike postavenia žien a rodových vzťahov (vzťahy medzi mužmi a ženami), na Slovensku sa dejiny rodových vzťahov ako špeciálny odbor výskumu etablojú len postupne. Predkladaná kolektívna monografia 30-tich autorov je náčrtom historického rámca vývoja rodových vzťahov, premien rodového usporiadania spoločnosti na území Slovenska od novoveku do 20. storočia a charakteristikou najdôležitejších činiteľov premien.

V úvode porovnáva zostavovateľka východiská výskumu tejto problematiky v zahraničí a u nás, venovala sa etablovaniu nového smeru výskumu (tzv. dejín žien) v anglosaských krajinách, definovala termín rodové vzťahy a načrtla tri základné roviny postavenia žien v rôznych historických obdobiach, ktoré sledovali autori vo svojich statiach.

Prvá kapitola nazvaná „Ideálny obraz“: normy mužskosti a ženskosti v historickom vývoji definuje ženskú a mužskú rodovú identitu v súdobých normách a hodnotových systémoch. Rozoberá rodové stereotypy v novoveku, pozornosť venuje výchove a vzdelávaniu aristokratiiek, uvažuje o ženskej role v umení 18. a 19. storočia a ponúka predstavy o rodovom usporiadaní modernej spoločnosti. V druhej kapitole nazvanej Cesty emancipácie: od „domáceho krbu“ k politike autori pod drobnohľadom rozobrali odborné vzdelávanie ako predpoklad a prostriedok emancipácie, predstavili mužský a ženský svet v spolkovom živote, i cestu žien od dobročinnosti k politike. Tretia kapitola s názvom „Reálny obraz“: sociálne postavenie žien a rodové rozdiely charakterizuje špecifiká rozdielneho sociálneho postavenia žien, približuje premeny právneho postavenia žien, sociálny status šľachtickej, ponúka pohľad na populačný vývoj a zamestnanosť z rodovej perspektívy i pohľad na postavenie žien pod vplyvom politických režimov v 20. storočí. Nasledujúca kapitola je venovaná ženským povolaniam a približuje ženské „profesie“ v ranom novoveku, odhaľuje život ženy

v rehoľnej komunite, predstavuje ženu v „tradičnej“ profesii ako slúžku, krajčírku či ošetrovateľku na bojovom poli. Posledná kapitola knihy na konkrétnych príkladoch mapuje možnosti a bariéry uplatnenia žien – približuje osudy Márie Bellovej, prvej slovenskej lekárky, Boženy Štúrovej-Kuklovej, prvej docentky medicíny, Dariny Bancíkovej, prvej slovenskej farárky, Pavly Chabré-Kokešovej, podporovateľky slovenského spolku Národ vo Viedni a Maríny Paulínyovej, ktorá svoj život zasvätila práci pre národ.

Po krátkom závere nasleduje resumé v anglickom jazyku, zoznam použitých skratiek a značiek, zoznam použitých prameňov a literatúry, predstavenie autoriek a autorov jednotlivých príspevkov v abecednom poradí a menný register. Knihu dopĺňajú reprodukcie vybraných dokumentov, obrazov, plagátov, dobové fotografie, tabuľky, štatistiky.

VAŠŠ, Martin. Slovenská otázka v 1. SR (1918 – 1938). Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, s. r. o., 2011, 284 s. ISBN 978-80-8115-053-1.

Monografia mladého slovenského historika a vysokoškolského pedagóga si kladie za cieľ priblížiť slovenskú otázku v období rokov 1918 – 1938 a vyplniť tak tzv. biele miesto v slovenskej historiografii.

Autor svoju prácu rozdelil do siedmich kapitol. Po krátkom úvode, v ktorom načrtol problematiku svojho bádania, osvetlil interpretačné a metodické prístupy, ktoré sa vytvorili k slovenskej otázke a zhodnotil stav výskumu danej problematiky i jej interpretácie z hľadiska jestvujúcej literatúry, sa v prvej kapitole snažil definovať pojem slovenská otázka v 1. ČSR, pozrieť sa na príčiny jej vzniku, vysvetliť rozdielne postoje a očakávania českého i slovenského národa ako dvoch štátotvorných národov v novej republike, venovať pozornosť doformovaniu sa slovenského národa na politický národ s potrebou uznať jeho samobytnosť na pozadí politických a hospodárskych udalostí tej doby. Druhá kapitola sa venuje prístupom k riešeniu slovenskej otázky u slovenských predstaviteľov československých politických strán (Vavro Šrobár, Anton Štefánek, Milan Hodža, Ivan Dérer), ako aj názorom na riešenie slovenskej otázky slovenskými členmi československých politických strán či zmenám v nazeraní na túto problematiku u mladej generácie agrárnej strany. Tretia kapitola približuje prístupy k riešeniu slovenskej otázky u predstaviteľov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany – Andreja Hlinku, Ferdinanda Jurigu, Jozefa Tisa, osvetľuje federalizmus a politický radikalizmus ako prístupy nástupistov k riešeniu slovenskej otázky či vyjadrenia členov poslaneckého klubu HSL'S k tejto otázke v rokoch 1930 – 1938. Vo štvrtej kapitole sa autor sústredil na náhľady kľúčových predstaviteľov Slovenskej národnej strany (Emil Stodola, Martin Rázus) a v piatej na nazeranie slovenských komunistov (Vladimír Clementis,

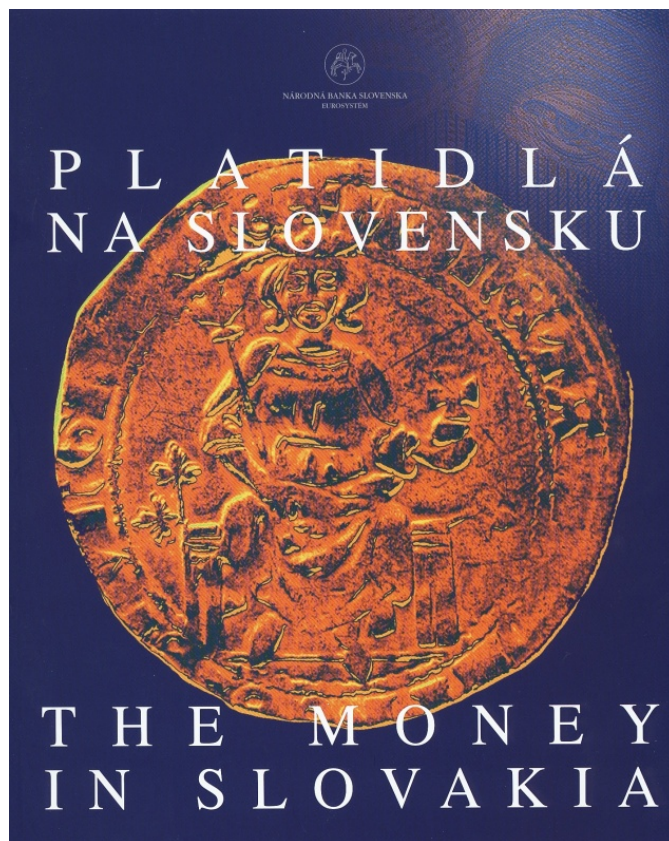

Laco Novomeský, Ján Poničan) na riešenie slovenskej otázky. Šiesta kapitola ponúka pohľad národohospodárov Imricha Karvaša a Petra Zaťka na problematiku slovenskej otázky a siedma vnímanie tejto problematiky predstaviteľmi slovenskej kultúrnej elity (Štefan Krčméry, Ján Smrek, Štefan Hoza a iní). Záver knihy tvorí rozsiahla bibliografia.

Práca je vedeckou monografiou, ktorej text je doplnený obsiahlym poznámkovým aparátom a ktorá originálnym spôsobom hodnotí problematiku slovenskej otázky analýzou názorov i postojov vybraných osobností vtedajšieho politického a kultúrneho života.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

Vydanie tejto publikácie z pera významných slovenských numizmatikov a historikov prináša so sebou príležitosť na chvíľu sa zastaviť a ohliadnuť do minulosti, ponoriť sa do prúdu času a sledovať, akú podobu mali platidlá a akú úlohu zohrávali na Slovensku od úsvitu jeho dejín až po dnešok, keď štrngot mincí a šušťanie bankoviek pomaly vytláčajú rôzne formy bezhotovostného platobného styku. Predstavuje Slovensko ako starobylý hospodársky priestor s dlhodobou tradíciou v ťažbe drahých kovov a razení mincí, či už ide o vyspelé keltské mincovníctvo, alebo od roku 1328 nepretržite prebiehajúcu razbu mincí v Kremnici. Mince ako symbol moci a suverenity sa okrem už spomínanej Kremnice razili aj v iných mincovniach na Slovensku, napríklad v Bratislave alebo v Košiciach. V druhej polovici 18. storočia sa začali na našom území objavovať prvé papierové peniaze a spolu s nimi aj nové inštitúcie – centrálné banky, ktorých hlavnou úlohou bola, a dodnes je, emisia platidiel a starostlivosť o zdravú a pevnú menu. Zavedením korunovej meny v roku 1892 sme sa ocitli takmer na prahu hektického a búrlivého 20. storočia, keď sa Slovensko postupne stalo súčasťou rôznych štátnych a menových území. Vznik Slovenskej republiky v januári 1993 priniesol aj vznik slovenskej meny – slovenskej koruny. Bankovky symbolicky zobrazovali písané slovenské dejiny. V peňažnom obehú bolo celkom sedem bankoviek a sedem mincí, ktorých šestnásťročnú púť na slovenskom peňažnom trhu ukončilo zavedenie spoločnej európskej meny. Príbeh platidiel Slovenska sa tým však nekončí, prijatím eura sa začala písať nová kapitola ich pozoruhodných dejín. Myšlienka silného stabilného jednotného menového systému pre Európu má bohatú a dlhoročnú históriu, ktorej začiatky siahajú do päťdesiatych rokov minulého storočia.

Dôležitým medzníkom pre Slovensko bol 1. január 2009 – platidlom sa stalo euro. Národná banka Slovenska ako centrálna banka dôstojne spoluzodpovedá za jednotnú menu a menovú politiku v eurozóne, a preto sa euro stalo pre Slovensko pevným ekonomickým základom.

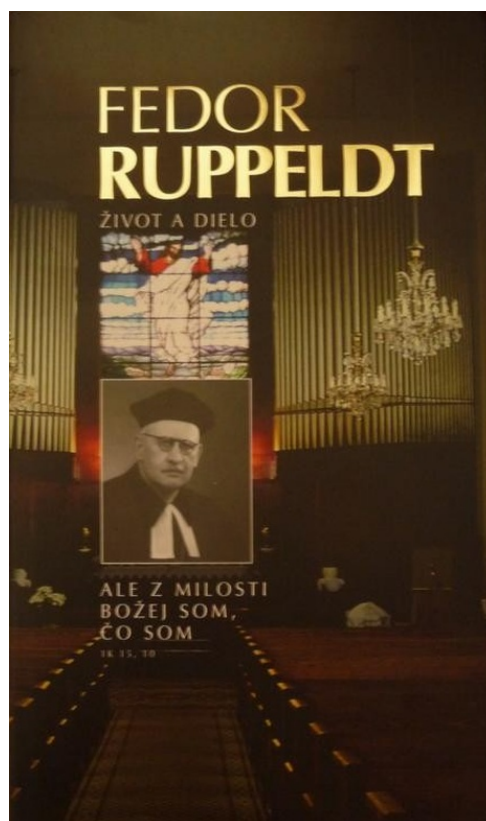
Reprezentatívna publikácia s krásnymi obrazovými prílohami, prináša nielen zmapovanie vývoja peňazí na našom území, ale možno ju chápať aj ako pokus zachytiť zložité historické a hospodárske súvislosti vývoja Slovenska a Slovákov až do súčasnosti. Je teda predovšetkým knihou o ľuďoch, ktorí žili a žijú na tomto území a peniaze boli a sú jedným z predpokladov pre naplnenie ich dôstojného života.

Mária Kačkovičová
Archív Národnej banky Slovenska

KOVAČKA, Miloš (ed.). *Fedor Ruppeldt – život a dielo*. Martin : Cirkevný zbor ECAV v Žiline v spolupráci so Slovenskou národnou knižnicou v Martine, 2011, 344 s. ISBN 978-80-970993-1-2.

Anotovaná kniha je kolektívnou monografiou venovanou významnej osobnosti našich dejín – Fedorovi Ruppeldtovi. Kultúrna verejnosť si v dňoch 14. a 15. októbra 2008 pripomenula 40. výročie úmrtia významného predstaviteľa kresťanského sveta i verejného života, ktorý v dejinách tohto mesta zanechal hlbokú stopu tým, že sa v priestoroch Starej radnice v Žiline uskutočnila vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou pod názvom Fedor Fridrich Ruppeldt – život a dielo. Konferencia bola súčasťou podujatí zorganizovaných pri príležitosti 800. výročia najstaršej známej písomnej zmienky o meste Žilina.

Hneď za príhovormi ev. a. v. zborového farára v Žiline Mariána Kaňucha a poslanca NR SR Ivana Harmana nasleduje úvodné slovo editora Miloša Kovačku. V nasledujúcich príspevkoch takmer tridsaťčlenný autorský kolektív predstavil čitateľovi pestrý a na tvorbu plodný život Fedora Ruppeldta. Záujemca spozná nevšedný životopis, rodinné vzťahy i dávnu minulosť ruppeldtovského rodu. Kniha mapuje jeho štúdiá, pôsobenie vo funkcii kaplána i službu farára, či pripomína jeho účinkovanie v Trenčianskom ev. a. v. senioráte. Osobitne sa venuje obdobiu, keď Fedor Ruppeldt zastával post biskupa Západného dištriktu ev. a. v. cirkvi na Slovensku. Časť monografie vyzdvihla prínos a zdôraznila jeho aktívnu účasť na medzinárodnom ekumenickom hnutí. Patril k zakladateľom Svetovej rady cirkví a v úlohe hlavného predstaviteľa slovenských evanjelikov a. v. sa stal uznávanou autoritou v kresťanskom svete. Jednotlivé štúdiá upriamili svoju pozornosť aj na jeho politickú činnosť. Ako signatár Deklarácie slovenského národa sa Fedor Ruppeldt prihlásil k sebaurčovacíemu právu národov a participoval na vzniku Československej republiky. Čitateľ spozná aktívneho verejného činiteľa, odvážneho publicistu i jeho negatívny postoj k udalostiam svetovej vojny a k totalitnej politike tak vojnovnej Slovenskej republiky, ako aj komunistického

Československa. Dozvie sa, že verejné účinkovanie Fedora Ruppeldta počas oboch autoritárskych režimov niekoľkokrát prerušilo jeho prenasledovanie, dokonca i väzenie. Na niekoľkých stranách sa autori pokúsili vstúpiť do vnútorného sveta tejto mimoriadnej osobnosti. Zamysleli sa nad postojmi i nad niektorými skutočnosťami, ktoré formovali a ovplyvňovali jej konanie. Predkladaná kniha má zámer podať čo najucelenejší obraz o bohatej a pestrej tvorbe Fedora Ruppeldta, zároveň chce čitateľa zaujať jeho vzťahom k umeniu, hudbe či literatúre a upozorniť na jazykové znalosti ako i rozhlád vo viacerých vedeckých odboroch. Portrét dopĺňajú spomienky ľudí, ktorí Fedora Ruppeldta osobne poznali. Publikáciu uzatvára textová príloha s ukážkami tvorby, resumé v slovenskom a anglickom jazyku i obsah. Pomyselnou záverečnou bodkou je obrazová príloha pozostávajúca z reprodukcí rozličných dokumentov, z portrétov a fotografií.

Mária Hešková
Štátny archív v Bytči

Zomrel PhDr. Mgr. Václav Babička (28. 5. 1949 – 12. 5. 2012)

Ešte neuplynuli ani celé tri roky od jeho šesťdesiatin, keď mu do budúcich rokov želala tak česká ako i slovenská archivárska obec dobré zdravie, šťastie a spokojnosť v kruhu najbližších, splnenie túžob a prianí... a v sobotu 12. mája 2012 sa Slovenskom šírila smutná správa o úmrtí emeritného riaditeľa Archivnej správy Ministerstva vnútra Českej republiky Václava Babičku.

Václav Babička, rodák z Čáslavi, po strednej škole nastúpil na Filozofickú fakultu Karlovej univerzity v Prahe a venoval sa štúdiu v odbore dejepis – čeština, hoci od detstva túžil byť archeológom. Avšak nevydal sa na učiteľskú dráhu. Plných 39 rokov pôsobil v rezorte ministerstva vnútra (od 1. augusta 1972 až do 30. septembra 2011) – najskôr v Štátnom ústrednom archíve ako radový archivár v 3. oddelení, ktoré spracovávalo fondy z obdobia Československej republiky; v roku 1988 sa stal vedúcim oddelenia pre automatizovaný informačný systém; od roku 1992 zastával post riaditeľa terajšieho Národného archívu; od 1. mája 2000 až do odchodu do dôchodku v septembri roku 2011 bol riaditeľom odboru archivní správy a spisové služby MV ČR. Ako v roku 2009 Peter Kartous správne poznamenal v laudácii k jeho šesťdesiatinám „za takmer 40 rokov sa vypracoval z archívneho nádenníka na vedúceho pracovníka, archivára – aristokrata“!

Počas svojej odbornej kariéry venoval V. Babička pozornosť automatizovanému informačnému systému v archívnictve, zjednoteniu archívnej terminológie, archívnej teórii, archívnej legislatíve. Po roku 1989 sa zintenzívil jeho záujem o dejiny katolíckej cirkvi v 20. storočí, ktorý vyvrcholil úspešným absolvovaním Katolíckej teologickej fakulty Karlovej univerzity v roku 2010. V máji 2011 sa stal trvalým diakonom vo farnosti v Řevnicích.

Za svoj najväčší pracovný úspech, ako

uviedol v jednom z rozhovorov, považoval postavenie a otvorenie budovy Národného archívu na Chodovci v Prahe. Za jeho vedenia české archívnictvo dosiahlo viacero veľmi pozitívnych výsledkov – okrem nového archívneho areálu na Chodovci spomenieme schválenie novej archívnej legislatívy (2004) a zabezpečenie zasadnutia porady riaditeľov riadiacich orgánov archívnictva členských štátov Európskej únie – EBNA v Prahe (2009).

Úspešnú dlhoročnú spoluprácu Václava Babičku so slovenským archívnictvom ocenil rezort nášho ministerstva v roku 2009 udelením Pamätnej medaily F. V. Sasinka za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva. V roku 2011 mu pribudli ďalšie zahraničné vyznamenania – Rakúsky čestný kríž za vedu a umenie I. triedy a francúzske vyznamenanie – hodnosť dôstojníka Radu umenia a literatúry.

Odišiel veľký archivár a zároveň jeden z nás.

Češť jeho pamiatke!

Júlia Ragačová
odbor archívov MV SR

Naši jubilanti

Všetkým našim kolegom – tohtoročným jubilantom prajeme do ďalších rokov oceán zdravia, jazero lásky, more šťastia, rieku

pohody a studňu prosperity! V 2. štvrtroku blahoželáme týmto kolegom, ktorí oslávili svoje „okružliny“.

Mgr. Ľubica Kováčová, rod. Haraksimová

Dňa 15. júna 2012 oslávila okrúhle životné jubileum riaditeľka Štátneho archívu v Prešove – pobočky v Prešove pani Mgr. Ľubica Kováčová. Po absolvovaní gymnázia v Prešove nastúpila na štúdium odboru archívnickva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po jeho skončení v roku 1985 sa zamestnala vo vtedajšom Štátnom okresnom archíve v Prešove. Už dve desaťročia pracuje vo funkcii riaditeľky tejto inštitúcie. Práca v archíve sa stala pre ňu životným naplnením

a predarchívna starostlivosť je doslova jej srdcovou záležitosťou. Je známa svojou ochotou poradiť a usmerniť kolegov i laickú verejnosť v odborných záležitostiach predarchívnej starostlivosti. Problematiku archívov i archívne dokumenty sa snaží propagovať v regionálnej tlači a nadobudnuté skúsenosti využíva ako členka Názvoslovnej komisie pri Mestskom úrade v Prešove.

Do ďalších rokov prajeme našej milej kolegyni veľa zdravia, pracovnej spokojnosti a pohody v rodinnom živote.

Daniela Pellová
Štátny archív v Prešove

Ing. Mária Bachratá

Dňa 13. júna 2012 oslávila životné jubileum Ing. Mária Bachratá z Rozhlasu a televízie Slovenska – Archívu Slovenskej televízie.

Po absolvovaní štúdia na Vysokej škole ekonomickej sa 1. septembra 1976 zamestnala vo Výpočtovom stredisku Slovenskej televízie (STV) a jej celoživotným záujmom sa stali informačné systémy. Po hromadnom prepúšťaní a reorganizácii STV v roku 2004 prešla pracovať do Archívu STV, pretože aj v predchádzajúcej funkcii

(vedúca oddelenia softvérových aplikácií pre program, výrobu a archív) intenzívne s archívom spolupracovala s maximálnou snahou o využitie počítačov vo vzťahu k archívu a archívnym dokumentom. Jej vedomosti a nenahraditeľné skúsenosti značne uľahčujú prácu archívárom najmä pri využívaní najnovších informačných technológií. Archív STV sa bude nepochybne opierať o jej odbornosť aj pri riešení najzávažnejšej úlohy súčasnosti – digitalizácie audiovizuálneho kultúrneho dedičstva.

Oľga Kvasnicová
Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

PhDr. Pavel Vimmer

Kolega Pavel Vimmer sa narodil v západočeskej obci Vejprnice 17. júna 1952. Z rodinných dôvodov sa v roku 1967 stal vojakom z povolania a práve jeho vojenská kariéra ho priviedla na Slovensko. Ako vojak prešiel rôznymi postami – od osvetového pracovníka cez vysokoškolského pedagóga, vojenského historika až sa napokon stal vojenským archivárom.

V roku 1983 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu v odbore všeobecné dejiny, čo mu otvorilo cestu ku skúmaniu dejín a jeho budúcemu zameraniu historika a archivára. Od roku 1984 sa stal samostatným vedeckým pracovníkom Vojenského historického ústavu v Prahe, oddelenia výskumu vojenských dejín Slovenska v Bratislave. Profesionálne sa zaoberal výskumom dejín partizánskeho hnutia na Slovensku a domácim odbojom v období druhej svetovej vojny.

Od jesene 1992 sa kvôli pripravovanému rozčleneniu Československa, jeho spoločnej armády a vojenského archívnictva začal jubilant venovať výlučne tomuto problému a vtedy sa prejavil aj jeho organizačný talent. V roku 1994 bol vymenovaný za riaditeľa Vojenského historického archívu v Trnave ako organickej súčasť novovzniknutého

Vojenského historického ústavu v Bratislave. Jeho zásluhou bolo v rokoch 1993 a 1996 postupne z Prahy prevezených 16 delimitačných transportov. Ako člen komisie sa podieľal na delimitácii Vojenského správneho archívu v Olomouci. Výsledky tejto činnosti prezentoval vo svojom referáte na konferencii vojenských archivárov v Bukurešti v roku 1996. V rámci zahraničných aktivít Vojenského historického ústavu sa zúčastnil oficiálnych návštev partnerov v Belgicku, Ruskej federácii, Rumunsku a Maďarsku (ako vedúci delegácie).

V roku 1999 opustil službu v armáde v hodnosti podplukovníka zámenou za pokojnejší typ práce v Štátnom archíve v Bratislave. V ostatných rokoch sa venoval inventarizácii archívnych fondov štátnej správy Západoslovenského kraja a taktiež evidencii archívnych fondov. Svoje organizačné schopnosti využíva v súčasnosti pri spoluorganizovaní poznávacích zájazdov archivárov po celej Európe, za čo sú mu mnohí nesmierne vďační.

Pripájame sa k početným blahoželaniam a jubilantovi želáme veľa zdravia a pohody v práci i v kruhu rodiny.

Oľga Kvasnicová

Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Janka Chabanová, rod. Mäsiarová

Kolegyňa Janka Chabanová si v tomto roku pripomenie dve okrúhle jubileá – životné i pracovné. To životné si pripomína 25. júna a pracovné 1. augusta, pretože v tento deň uplynie 40 rokov od jej príchodu do archívu v Žiline.

Po absolvovaní SVŠ v Žiline v roku 1969 študovala na Strednej knihovníckej škole v Bratislave – odbor archívnictvo. Štúdium ukončila v roku 1972 a hneď nastúpila do vtedajšieho Okresného archívu v Žiline so sídlom v Budatínskom zámku. Pracovala v rôznych funkciách ako odborný archivár, samostatný archivár, od roku 1991 ako vedúci odborný archivár a zároveň ako zástupkyňa riaditeľa archívu.

Jubilantka počas nepretržitého

štyridsaťročného pôsobenia v žilinskom archíve dosiahla viaceré veľmi dobré výsledky pri spracovaní archívnych fondov. Vypracovala niekoľko inventárov a katalógov, ktoré boli v tom čase na Slovensku ojedinelé. Medzi takéto patrí najmä spracovanie fondov úradov práce v roku 1973, školských inšpektorátov v roku 1974, štátneho stavebného úradu v roku 1977. Medzi prvými na Slovensku spracovala viaceré fondy JRD už v roku 1980, zinventarizovala fond ONV Bytča z rokov 1945 – 1960. Výnimočnou prácou je spracovanie a katalogizovanie osobného fondu významného predstaviteľa Žiliny i Slovenska JUDr. Vojtecha Tvrdeho. Dokumenty z jeho činnosti archív získal v absolútnom rozklade z vtedajších zberných surovín i povaly jeho

domu. Dnes katalóg k fondu – výsledok doslovne mravčej práce jubilantky využívajú na písanie kandidátskych a diplomových prác viacerí bádatelia a je veľkým prínosom pre spoznávanie dejín Žiliny i Slovenska. Jubilantka spracovala i množstvo fondov národných výborov, SZPB a iných. V súčasnosti pracuje najmä na katalógoch a inventároch okresných úradov. Autorsky prispela i do viacerých monografií obcí, rozsiahlej publikácie Dejiny Židov v Žiline a do viacerých súpisov prameňov.

Janka Chabanová vďaka svojim vedomostiam i osobnému prístupu pomáha mladším kolegom a nezištne im odovzdáva svoje bohaté skúsenosti pri spracovávaní aj využívaní dokumentov pre bádateľov i verejnosť. Bola veľkým prínosom pri organizovaní a realizácii neustáleho sťahovania archívu v rokoch 1991 – 2005 z rôznych častí Žiliny. Vyše 20 rokov pracuje ako zástupkyňa riaditeľa archívu a aj vďaka nej archív dosiahol a dosahuje dobré výsledky.

Peter Štanský
Štátny archív v Bytči, pobočka Žilina